

Църковенъ Вѣстникъ
издаванъ въвъ всяка
той или пръвъ години
и три приложението — по
1 книга отъ 4 печатни
кожи за всичко четвърто
членение.

Годишна цена на
„Църковенъ Вѣстникъ“
надежно създадъ приложението
издадено въ България
10 лв., а въ страна
сто 12 лв.

Единъ брой 15 ст.

ЦЪРКОВЕНЪ ПРОГНОЗИСЪ

7 Иеромонахъ Методий Димитровъ
Варна

СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ

ОЪ ТРИ ПРИЛОЖЕНИЯ ВЪ ГОДИНА

Абонментъ въ година
всички приложението
всичко, отвъдъ се до
всичко, се изпраща
ко администрацията на
всичко възможни

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Епилогътъ на хилядогодишницата на св. царь Борисъ — *Д. Бр.*
2. Противъ течението — *Ст. Михайловски.*
3. Славянството и Кирило-Методиевскитъ идеи — *д-ръ Ст. Цанковъ.*
4. Отпразнуването на хилядогодишницата на столицата — *Тс.*
5. Духовно израждане или възраждане — *Б. Б.*
6. При какви условия е възможно съединението на св. православна българска църква съ западната римокатолическа? — *иеромонахъ Софроний.*
7. Поправки на единъ сломегъ — *Д. Мариновъ.*
8. Послѣдявай му денъ — *Ив. Вазовъ.*
9. Прѣда прѣкъ — *Василъ Узуновъ.*
10. Митингъ и отзиви.
11. Изъ Вѣстникъ и списанията.
12. Църкова и обществена лѣтописъ.
13. Обявления.

Епилогътъ на хилядогодишната на св. царь Борисъ.

Хилядогодишницата на св. царь Борисъ се отпразнува тържествено въ цѣла България. Празненството, може би, не бѣ, както и побързаха да забѣлѣватъ нѣкои, тѣй импозантно и ентусиазно, както съ право се очакваше, ала то бѣ, — това не може да се отрече, — всенародно. Бликъ на всенародна признательност, призренството се свърши честито, обаче всенародните дѣлътъ къмъ великия царь, чието паметъ се отпразнува и чието дѣла се прославиха, остава открыти. Той чака починъ тѣпърь. Празненството на 2-и май се почина съ всесърдечни молитви, продължи се съ пламенни рѣчи и се върши съ още по-пламенни чувства. Ала това не стига. Това, — такова е нашето убѣждение, — е само уводъ въ онова, което прѣдстои да се почне тѣпърь и което дѣлгътъ най-повелително налага на признательнен народъ.

Подиръ пламенниятъ панегерици и подиръ изблика на признательните чувства трѣбва да послѣдватъ дѣла, които да овѣкоѣзвѣтъ всенародната признательност. Паметта на великиятъ мѫже се слави най-достойно съ дѣла и съ примѣри. Който народъ почита своятъ велики мѫже, той ги честувува съ дѣла, като ги обезсмѣртиява съ вели-

чествени монументи и като ги посочва за примеръ на потомството. Въ великиятъ мѫже се отразява гениятъ на народа, отъ чиято срѣда е изѣзътъ. Всъки народъ, колко малъкъ и да бълъ той, има своятъ лични, заслужили мѫже, ала малко съ народите, които съжестити да иматъ велики мѫже, велики не само по таланта си, но и по добродѣтѣтъ си. Талантътъ не може да се издигне надъ добродѣтѣтъ. Талантътъ е великъ само тогава, когато е съединенъ съ добродѣтѣтъ, когато е служилъ на нари-благородни дѣла и когато се е застъпилъ за истината и за правдата. Въ лицето на св. царь Борисъ виждаме въплотена държавна гений и християнска добродѣтѣтъ. Тѣ си съперничатъ — гениятъ въ държавно творчество, а добродѣтѣтъ въ християнски дѣла и самоотвержение. Това творчество и тия дѣла трѣбва да се разкриятъ. Тѣ трѣбва да проникнатъ всички български сърдица, като се издигнатъ до култъ. А за да стане това, тѣ трѣбва да се символизиратъ. Гл. т. д. да можемъ да знаемъ миналото си, малко се вглеждаме въ него и още по-малко се обръщаме къмъ него за идеи и примѣри, имаме дѣлъ да почетемъ това минало, да го разровимъ, да го прослѣдимъ, да го изучимъ и да се проникнемъ отъ него. Народъ безъ минало не е достоенъ за уважение. Още по-малко е достоенъ за уважение пътъ народъ, който има минало, но който стои като откъснатъ отъ него и чуждъ за него. Нека дадемъ примѣръ на почетъ къмъ миналото. Нека почнемъ примѣбра като възвеличимъ паметта на св. царь Борисъ така, както налагатъ великиятъ дѣла, що е извѣршилъ, и както изисква честта на народа, който живѣе съ неговите идеи.

Имаме не само честътъ поводъ, но и свещенъ дѣлъ да сторимъ това. Но съ какво да почнемъ и какъ да почнемъ? ще попитатъ, може би, мнозина. — Съ дѣлата и съ примѣбра на светия царь, отговоряме. Той е градилъ, създавалъ, устройвалъ, възпитавалъ, вѣдъхновявалъ. Нека послѣдяваме примеръ му, ако не можемъ да го достигнемъ въ дѣла. Нека почнемъ да градимъ и създаваме и ние въ днитъ, въ конто легионъ рушители съ напрежнати усилия рушатъ всичко на насъ, като не щадятъ самитъ основи на държавата, които прѣдъ хиляда години е турили светия царь, като не щадятъ добри и онова, което други сѫ създали.

Стига сме разрушавали. Ако историци, писатели и витии величаватъ св. царь Борисъ, защото е строилъ и създавалъ, нека изѣзътъ това, не само въ думи, но и въ дѣла, и ние, днешното поколѣніе, което е било честито да чествува хилядогодишницата. Потомството трѣбва да види въ осезателна форма нашите чувства и нашата признательност. То трѣб-

ва да види, че ние считаме св. цар Борис велики и кълъничим съ благоговъние предъ него, не защото е разрушавал, но защото е създавал; не защото е биъл равнодушен къмъ просветата и добродѣтът.

то е стояла на чело на
тая просвѣтъ; не з
самъ и дав
чиль на бъ
щаъл плея
та си държ
вашъ на св
толитъ, ка
би услужъ.

то е примиъръ на добродѣтъ
и мисъльта, но защото
иетъ, и не защото е пръ
 слово, но защото е пра
ички кралица на обширна
странявъ, като повеля
ойводи да почитатъ апост
да имъ услугуватъ, както
и тъкъ, съ който въйденосния

царь прѣди хиляда години възхновявалъ въ малки Прѣслав велиможи, воводи и народ, остава новъ и за прѣмето, въ което живѣмъ. Дѣлата, които светия царь оставилъ, любовъта, която блъска въ тѣхъ, и добродѣтъта, която блъска въ тѣхъ, съ велики и днесъ, ще прѣбъждатъ такива и довѣка. Проникнати отъ тоя духъ и отъ тия дѣла, ние трѣбва да почиемъ да градимъ да строимъ и да въздвигамъ; трѣбва да ги присадимъ въ поколѣнието, за чисто възпитане носимъ отговорностъ. А защото най-доброто възпитане не е онова, което се дава съ думи, а онова, което се присаждда съ дѣла и съ примиъри, ние трѣбва да се проникнемъ отъ това и да схванимъ отговорностъ, която носимъ, и дълга, който имамъ. И първото дѣло, което е и пръвъ нашъ дѣлъ, е да овѣтъвчимъ въ осезателна форма паметъта за св. цар Борисъ—паметникъ, атенеумъ или, както единъ нашъ уважаванъ и отзивчивъ писателъ го сполучливо нарече, славице, храмъ, или въ какватъ форма най-подходна намѣри българскиятъ художнически гений. Съ идеята за паметникъ на въйденосния светецъ и царь се е занимала и юбилейната комисия, но я оставила за по-благоприятни дни. Паметникътъ, слѣдователно, е оставенъ за епилогъ на хилядолетищната. Остава сега да се поправи съ епилога онова, което се пропусна и което, нека имамъ доблестъта да го признамъ, не малко ни ороня.

Ала идеята за паметникъ, повдигната отъ юбилейната комисия и възприета отъ всички, трѣбва да се прѣдшествува отъ единъ важенъ въпросъ, отъ рѣшиленето на които въ голяма степенъ зависи не само издигането на паметника, но и подема на всенародна ентузиазъмъ, който ще наложи безусловно респектъ у всички. Въпросътъ е този: кой да се завземе съ идеята за паметника и отдѣл да се намѣрятъ срѣдства?

Идеята, прѣди всичко, трѣбва да се популяризира. Тя трѣбва да проникне всички български градъ, село, мааха, всѣка българска книга. Тя трѣбва да се усвоя и проповѣдва отъ всички. Тя трѣбва да стане всенародна. Когато стане това, народътъ самъ ще се притече съ жертвъти си, които, убѣдени сме, не само ще надминатъ ентузиазъмъ му, но и ще бѫдатъ най-мощенъ изразъ на признателността му. Най-добри проповѣдници на идеята са црквите и главно училищата. Свещениците и учителите стоятъ най-близко до народа: тѣ живѣтъ съ него и между него. Нашето учителство, което брои въ редовете съ мнѣжъ достойни и идеалисти, прѣдадени на народа и на завѣтъти му, може да направяятъ най-много за популяризирането на идеята. Ако я поематъ, тѣ, не ще съмнѣніе, би въздѣствували чрѣзъ учениците на родителите и би направили много. Свешенството, чито чувства къмъ народа и

прѣданостъ къмъ завѣтъти му съ познати, ще схвани и ще изължи, убѣдени сме, съ готовностъ дълга си. Нищо по-похвално и нищо по-достойно отъ това да се поеме идеята, която е единъ дѣлъ за всички българи, и главно да се присади въ учащите се, като се направяте нейни ревностни разпространители. Поети и посадена така, училищните първи ще се възпламенятъ отъ нея и първи ще турятъ камъкъ въ паметника на всенародната признателностъ. А това ще ги накара да възлюбятъ още по-силно дълга си къмъ светия царь, който е сътворилъ българската държава и на когото дължимъ всичко, както и дълга си къмъ отечеството. И какъто по-високъ примиъръ отъ тоя, ако днешните ученици, утръшни граждани, изправени единъ денъ прѣдъ величествения паметникъ, който ще се издигне и който ще говори на свѣта и на идещите поколѣниета за чувствата и културността на българския народъ, могатъ да рекатъ: „Въ този паметникъ, изразъ на всенародна признателностъ, има и нашъ камъкъ. Напътени и възхновени отъ нашите учители, ние го турихме. Хвала имъ!“ А този паметникъ и тѣзи думи би били най-свѣтлия примиъръ въ анализъ на нашето учебно-възпитателно дѣло.

Учителите иматъ душата и сърдцето на юношеството. Тѣ може да присядатъ най-лесно въ душата му на идеята и да възпламенятъ сърдцето му съ нея, както и да го прѣдизвикатъ на жертви. Въ нашите училища има повече отъ 300 хиляди ученици. Тия 300 хиляди ученици съ 300 хиляди бѫдещи граждани. Ако отъ тия граждани 200 хиляди могатъ, при една организация съ всички финансови прѣдпази, да жертвуватъ мѣсяечно не повече отъ 10 ст., за година би се набрала грамадна сума, за дѣлъ още по-грамадна, а за три такава, съ която само ще може да се издигне грандиозенъ паметникъ въ столицата. Столникътъ на дѣцата, не ще дума, ще се послѣдватъ отъ пожертвуванията на башти, а пожертвуванията на башти — отъ крупни пожертвувания на първеници, родолюбци, патриоти... Издигнатъ по такъвъ начинъ и съ такива пожертвувания, паметникътъ би билъ изразъ не само на народна признателностъ, но и на народна зрѣлостъ. Въ Франция, Америка и пр., културни страни, монументътъ се издига по всенародна подпписка. Въ много културни страни съ малки нѣколко годишни постоянни вноски на учениците съ издигнати паметници, болници, приюти и пр. Паметникътъ на св. цар Борисъ би билъ най-свѣтлото културно начало. Той би внесъ нова жизнена струя въ нашите обществени стави, дѣлъ пулсацията е тѣй слаба. Той би обновилъ и ободрилъ народа. Той би го издигналъ високо. Той би показалъ, че българскиятъ народъ умѣе да цвѣти, да жертвува, да гради и да създава, умѣе и да възпитава съ дѣла.

Въпросътъ, който се засяга, и идеята, която се дава на него, съ въ тѣхъ връзка съ епилогъ на хилядолетищната. Идеята има повече видъ на конгломератъ. Тя тѣпърва трѣбва да се изучи, очисти и отърси отъ всичко, което би хвърлило сънкъ върху нея, всичко, което би направило несѫществима. както и отъ всичко, което би могло да компрометира единъ починъ съ голъмо културно и възпитателно значение. Като се стори всичко това, остава да се организира тѣлото, което ще ръководи и възхновява всичко, и да се пристъпи на работа.

Епилогътъ на хилядолетищната, който се отразява, трѣбва да има за съдържание величест-

вънъ монументъ на св. царь Борисъ въ столицата. Този монументъ ще е българско гържество на дълга и на признателността. Той ще ободрява и радва въечно душата на признателния български народъ, като ще буди народна гордостъ въ поколъннята.

Това е идеята за епилога. Тя се изнася, без да се мисли, какът ще се посрещне. Може би, гръбши се не съм идеята, но съм това, че се засъга тукъ именно... Може би, и тази идея ще се посрещне така равнодушно, както и идеята за хилядолетнищата на св. царь „Борисъ“, която прѣзъ 1901*) и 1902 година едно по друго се изнесе на скъшото това място и която щъде да загъхне, ако не бѣ я пошло въ последната част Публицистичното дружество. Може би, равнодушното и сега ще излѣзе по-силно отъ дълга Нека. За настъ идеята и дългътъ стоятъ надъ всички и надъ всичко у България. „Ц. в.“ я засъга, за да се повърне на нея.

Д. Бр.

Противъ течението.

Откършлеци изъ почетописа на единъ самотникъ.

Първи откършлекъ.

18 априлъ 1906 год.

Днес е 18 априлъ по-нашенски — а по-ненашенски 1-ий май. Социалитетъ конто иматъ за целъ да „позадничава“ нашата Истокъ — *occidentaliser l'Ortient* — и да дадътъ на старопланинца френска душа — бързатъ да приправятъ двата календари, като си мислятъ че по този *modus procsendit* исчезватъ имата между нашия психизъмъ и чуждия. Въ същностъ не четиринаесетъ дни прескачатъ тъзи хитроуминци — а щъде четиринаесетъ столетия.

Тѣ заброяватъ че у настъ нема ни банокрация ни плутократия — а има вънъко милиона землевладѣлци отъ конто 90 %, съм землевладѣлци — доволни отъ плодовитостта на своята земя и отъ климата на своята бащиния и нуждаещи се само отъ добросъвѣтни биринци и агенти на централната властъ.

Да, искателите на социална обнова на настъ заброяватъ че по неманье на весноглащащи капитали между българите, нема и заробеници на труда — и че они работници който обладана само 10 пръсти но е лишенъ отъ всѣскане пороци — може ишаги да се поминува, волно и безъбедствено...

— Кърпачъ ще станѫ, чухме да казва единъ псевдоизаробеникъ на труда, или по-право единъ слободникъ на труда, но ще бѫдам и азъ чорбаджия; *толузъ* на главата си не искамъ... — (Съмърътъ го бѣ чорбаджията му, та бѣ му домажънъло).

И станѫ кърпачъ, дѣйствително, — па си печели тритъ лева на денъ — и добрува. Добруването е въвига ще бѫдатъ самостоителностъ — дѣйствица на всички и за всѣкого на настъ...

— Въ България, дума единъ чужденецъ, сърбинъ на по-вечето занаятия състои въ неманътъ потрѣба отъ сърбинъ! —

* * *

Пролетарии има въ България, да, и нѣщо като пролетари, — ала ги има само между школеката младежъ — или по-право между начетените депубуби. Това сѫ, тѣй да речемъ, самоволни *безимотници*. Единъ шегобиенъ бѣше ги нарекълъ да же *самообразиращица*. Тѣ бѣгатъ отъ бащинското дуене — бѣгатъ отъ волнъ и текътъ трудъ — и подъ предлогъ на културно живуванѣе дръжатъ, въ смѣшъ, лесно поминуванѣе...

— Елате при мене, поемете занаятия ми, азъ останахъ, намъ ще предамъ всичко, — думаше търговецъ У., изъ драмата си спонве.

— Но, отговарялъ момичилицата; дуенската атмосфера не е за нашите гради; у насъ има по-други институти, влѣчение къмъ знания и либерални занаятия; у насъ има потрѣба отъ борба, отъ идеалъ, отъ естетични наслади; ний сме хора на еманципираната мисъль, на нововремското идейно съсъзание.

И постѫпихъ въ Виешето Училище — да учатъ право...

Право, знаѣтъ нашите читатели че е тѣ: — въчерь нанизъ отъ византински формули, нескончаема върволяца отъ хитродумства имаци за цѣлъ да замѣтѣтъ убѣждението тамъ кѣдѣто то липсва.

Право — бѣгъки единъ французы публичи — е наука неизмѣнна, която ее усвояна съ лѣжене на гръбъ и прелистянъ Юстиниановътъ институти; право — то въ попрището на онѣзи конто бѣгатъ отъ всѣка мѫжчина и искатъ да превърнатъ словоборетното въ златна рудника.

Бащата, за когото споменавахме — търговецъ У. — умрѣ — и имотността му легка по легка нефиряше.

Драмината млади юристи, останали безъ работа — (зъръ юристи, у насъ, пари за гропъ) — сега словоборетвовать по кафенетата, и обвиняватъ социалната строй, за слѣпотата на своя изномогнълъ духъ и за яловината на своя побѣрканъ животъ.

— Хичъ ти, хора като настъ, работници на мисъльта, да останатъ безъ хлѣбъ! Тю-брѣ, какво мърътво общество!

Право учижъ тѣзи синчаги — но не можахъ да исправяте своя гърбъ умъ, не можахъ да разберътъ, че тамъ кѣдѣто сѫ потрѣбни само седемдесетъ законовъдци а се вѣтвятъ 170, 100-тъ измежду тѣхъ сѫ осаждени на неволя и безъхлѣбница.

Да би тървъти по стапките на баща си — да би станали търговци-дуенци, били бы полезни хора, полезни на съмѣстната си, на отечеството си, на човѣцината; сега сѫ кърлежи, рицари на тунеядството, товаръ за всичти съграждани...

* * *

Българскиятъ социалистъ — живъ изразъ на всички анахронизми — ми напомни едно своеобразно човѣче което вънъжъ, преди двадесетъ и петъ години въ Бълградъ, на скелетя. То бѣ единъ драстъ — съ авансъ потурки на кълъкътъ, съ чървътъ поясь на кръста и съ цилиндръ на главата, — поевропейчътъ иѣкакъвъ си дивъ...

И нашите социалисти е тѣятъ патруфенъ; на дѣнътъ съ едно петрито намѣтала — отнето изъ гардероба на Веню Малонъ или на Жюль Гезъ — той ее пропинка:

— Има ли по-благородно занятие отъ моето? Азъ съмъ пресаждачъ на паризинизъмъ срѣди бай-

* „Ц. въстникъ“ брой 6-и 1901 г. и брой 5-и 1902 г.

гапионцитѣ, transplanteur de parisianismes . . . Така, въ Самодовене, ей тамо въ Плаково и Ливадьово, азъ раздавамъ книжесенция отъ прудоновщина — и учи довчерашишъ турски роби че собственность значи грабежъ — la propriete — c'est le vol! —

Предъ прозорицѣ на моя кабинетъ минъхъ, така зарань, дѣвѣтъ-триста праздненствовани софийски работници (или безработници, както се изражаватъ онѣзи шегобийци които знайтъ да коватъ нови думи . . .).

То бѣхъ се момчишлаци. Самъ-тамъ, измежду надничари и чираци, иѣкой студентъ: на пилафа капела.

Вгледахъ се внимателно въ лицата имъ; у всички единака физиономия: тѣсно чело, широки челости, жестоки погледи — умнечени съ наивни жестове. У всѣкого прѣсти единакво свити въձланти, — бушницата на пощрѣлътия уличникъ! У всички предизвикателенъ кикотъ и заканителни иѣклекновения: атрибуциитѣ на грубиница-сочинство и на сектант-хицинка!

По едно време тѣ запѣхъ . . .

Правото сме ини, понеже сме сплати; силата сме ини, понеже сме правото: горѣ-долу, ей що имаше въ пѣсента на тѣзи изстѣленици . . .

А между знамената имъ на първо място се разнѣваше дрипа съ този надписъ: — „Религията е заблуждение! —

Вилнѣйте, ратини на незнанието!

Пѣнете се, христоотѣжници и българоотѣжници!

Валити писци ще докаратъ, кога да е, диктаторъ. Това само можете вий да извѣршите, — друго не . . .

Не ете ли потомци на старовремските богомилици и родоненавистници, на онѣзи, които докарахъ въ българско вitezstvие на азиатски полу-мъсъци?

Вилнѣйте, до-ще диктаторътъ, до-ще укроти-тель на двуногите вѣлици.

До-ще той, и за да оправдае своето посѣгателство ще заклейми вашиятъ посѣгателства — ще ви докаже че вий не ете *сила* а сте *число* и че нема по-голяма узорчина отъ тази на числото, когато то се дава за *сила*!

А опеталената история още единъжъ ще отблѣтка че на българското племе е отредено въично да ишада ту въ една крайност ту въ друга, — ту подъ гнета на развалиния площаденски идеологъ ту подъ натиска на човѣконенавистния мечонецъ и повелителъ!

Втори открышлекъ.

Ноямврий, 1906 год.

Новото българско поколѣніе — отвикнало отъ вѣѣканъ морална дисциплина — е винаги наклонено да дипи петна и прегрѣшени въ гражданска и духовни сфери.

Намъ се чини че неговицѣ наставници не трѣба да бѫдатъ възбудители и настѣсквати — а проповѣдници на скромност, благочестие и братско милосердие.

Тамъ гдѣто линсева чувството на човѣшката почитъ — тамъ гдѣто повиновенитето се счита за

порокъ и чинонаачалието за отживѣтъ предразсѫдъкъ — християнската святост гасне. Жъльчинийтъ критикаръ, желателътъ на публични крамоли и книжеци, могътъ да бѫдатъ ловки човѣци и хитроумници: тѣ не биватъ никога представители на Спасителевата доброта и мѣдростъ.

И на онѣзи теологии или проесѣнтили, които забраняватъ че въ времена тежки, въ времена на нравственни кризи и испитания, първата потреба на обществото е застичане на принципа на реда; на онѣзи духовни писачи и реформатори които мислятъ че народътъ пробуда и народно сътрѣсение едно и също явление; на онѣзи които говорятъ за духовна обнова съ езикъ какъвто би говорили искателите на духовна провала — чий въз-разявамъ:

— Вий заслужвате порицане даже ако има що-годъ правдливостъ въ вашите твърдения, — защо съ предполитено да блуждайме, нежели да тържествувамъ цинично и да показвамъ истинителностъ въ проявата на своето истиноподобие!

Вашата професия е да пригответе душевна пища за народните маени; но въ тая пища — вий размѣзвате най-грозното трюмило, омразата!

Вий нападате Иезуититъ — а усъвоявате тѣхното учение — че всички сѫбива за борба съ добри! Вий не се договѣждате че на християнини не се служи чрезъ образуване социални хайки и гонитви. Вий не се договѣждате че човѣко-ненавистничество е най-добро оплатване къмъ богоненавистничество, — и че богословецъ памето-албиятъ е пѣцъ като лѣкаръ главорѣбецъ.

Единъ класически писателъ казава:

— Благожелателство злоезично и благораз-съдливостъ настеня най-много компрометирвать истина!

Това гачели е казано за вѣсъ!

Свифти написа цѣлъ трактатъ подъ заглавие *политическа псевдология*; да е бѣль познаватъ хора като вѣсъ той би написалъ вѣспителска псевдология, — и би починалъ съ стѣдните думи:

— Има христоотѣжници и христоломиници изъ чийто уста слушамъ само благи думи и миролюбии подумки. Има и христоноклонини които християнството чрезъ мазии и гродумства и озлобени словоборетна . . . Каквато първите такива и вторите! —

Дано настѣпи скоро денътъ — когато и наше общество ще разбере това че всички културни народи въ Европа сѫ разбрали: че подричватъ си въ подричвачъ — дори когато се два за строителъ на божественъ домъ.

Трети открышлекъ.

Декемврий, 1906 год.

Заразени отъ византинско словоборство, старатѣ бѣлгари — богомили и други — бѣхъ испаднали до тлетворна сметъ на всесотрицанието.

— Между нестъмѣнитъ работи, тукъ наземи, най-нестъмѣнито е съмѣнито⁴ — дума единъ френски словоингратъ. За богомилитъ можемъ да речемъ че тѣ искаха да преъвръщатъ всичко въ развали, дори и развалинитъ.

Единъ писателъ говори за тѣхъ:

— Тѣ постоянно видятъ врѣза — и памиратъ отговоръ за всичко; непризнанайки никаква духовна авторитетностъ, ненавиждайки всѣкаква

социална и морална дисциплина, тъмъ е твърдълесно да обръбва своя пръкословец — колкото мъжъръ и опитън да биде той: какво може едно да противъ хиледи не —?

Това изопачаване на умоветъ докара — у старовремски българи — пропадане на всички институции. Появихъ се лъжеревизоразователи които подсачихъ да подкопават всички гражданска, етически, икономически и етнически начала на конто почиваше обществото — съмейство, собственост, върховенство, народна отбрана, държавни наредби, независимост и чиноналичие . . .

Старата българска история може да ее съкрати в четири думи:

От пустодумство към самоунищожение.

Тая история показва, че ядовитата речъ на софията и словобореща докарна толкова алини — колкото глада, чумата, войната и разбойничеството — вкупомъ!

Каквото Прабългаритъ — такива и Новобългаритъ. Клетата българска история е гачели пъчно припогаряне.

Преди нѣколко седмици — 29 октомври 1906 година — една софийска газетка, които се дава за сатирическа — но въ същност пресятъва тая двойна пълъ: да оплюва всъкакътъ моралъ, и да словосложени братя, виното, жената, тютюна и мързеля — обнародва едно стихотворение подъ следните заглавия:

Господъ умръ!

Редакторитъ на този въстникъ камаратъ че въ безпределътъ поля на вселената нема място за Божество — понеже такова място нема въ тъхните сърца, които са съкращение на вселената...

Господъ бъль умръ!

И знаете ли къде стои доказателството — неоспоримото и очевидно доказателство за това скончание на висшето Същество?

Въ слѣдното обетоятелство: Богъ дава хлѣбъ и масло единому — а другому не дава; ergo, Той не е Богъ!

Това обяснение фигурира и въ други стихотворения — допълнения на пръвото. Авторътъ си има една идеяка и рѣшилъ да я употреби като вътъкъ въ всичките свои поетически и прозаически платове.

Така че за тъзи газетарствовани малолѣтници — Господъ, е нѣщо като Върхоненъ Фурунджии и Протобакалски; Той заслужува порицание понеже на Петка и Ивана прави кредитъ, а на Петра и Драгана не прави!

* * *

Редакторитъ на този листецъ които твърдълъ че крайната пълъ на разумното същество, тукъ нѣемъ, е усладата, самоудоволствието, и които съ се посветили на афродисиография за да доставятъ евтино пълъгъвъзбудително вещество за интелигентните безебербринци — не забравятъ, сега сътогисъ, да замѣрятъ съ камъни къмъ българскитъ публични дѣйни.

Какъвъ смисълъ има това замѣряне?

Въи думате че тъзи дѣятели не вършатъ своята обязанностъ, ламтътъ за облаги, и проече.

Превъходно.

Но дали е работа на общественния отровачъ да изобличава прахосници?

Въи не признавате никакънъ моралъ по-рядъкъ; въи сгаяте всѣкаква човѣшка почетъ; въи, се опъгчавате противъ всичко което заприличава на дисциплина; — отъ името на конъцилии и фамилии добродѣтели повдигнате кърстоносенъ походъ противъ людски недостатъци и прогрѣшения?

Шомъ въи думате че извѣтъ яденето, пиенето и либепътето, въ туй земно обиталище, нема осенъ химери — то въи губите правово да се визирате въ хорескъ постълки и обноски!

И когато, съзѣмъ наопъки, въи не само се визирате — но още си позволявате да съчинявате обвинителни актове — въи правите това просто отъ гадинско злорадство и завистъ: защо Иванъ и Стоянъ да иматъ каша, приходи, влияние, високъ санъ, — а въи да бѫдете лишени отъ та-кица пѣща!

* * *

Българскитъ драскати доказахъ за стотиц път че умственитетъ работи иматъ такава цѣна — каквато авторитетностъ обладаватъ хората които ги представляватъ!

Идеята не може да странства безъ па-порть подписанъ отъ честенъ мѫжъ!

Четвърти откръшлекъ.

Януарий, 1907 год.

Диагнозата на „*българското национално зло*“ е направена:

Нравственъ упадъкъ, малокултурностъ.

Щърътъ е извѣстенъ:

Пресъздаванъ на общата душа, превъспитание.

Но ето гдѣ е мѫжнотията:

Самийтъ въспитателъ е невъспитанъ!

Българскитъ наставници и просвѣтители пишатъ статии въ които се твърди че държавата е длъжна да зачита същътъ на богоненавистника и христоломика — и да покаже това зачитанъ чрезъ урежданъе на цивилици обреди тамъ къдѣто нашата вѣра, нашътъ иправи и нашътъ узаконения искискътъ религиозни обреди.

Българските наставници и просвѣтители публикуютъ етюди озаглавени *теория на анархията* — и не само не намиратъ ни една дума за порицаванъе на грозното онукъ учение което почива върху принципъ на разрушението — но още възгласяватъ че поражданътъ на буни и междуусобии въ логическо послѣдствие на християнскитъ заблуддия!

Българскитъ наставници и просвѣтители заявяватъ на дѣено и на лѣто че националностъ и български са за тѣхъ голи думи, — че тѣхното отечество е земното клабо, че тѣхни стъграждани са всички отъзи които иматъ човѣшки образъ и обладаватъ човѣчески чувства и говоръ, — и че естѣдователно тѣ ще стоятъ неутрални при всичко стълкновение между България и друга държава!

Българските наставници и просвѣтители се провикватъ частъ-по-частъ че моралъ на длъжността е за тѣхъ отстъпъ отъ едно мъртво мѫжъло, жалка безсъмислица завѣщана отъ идолопоклонци, — и че новийтъ моралъ, моралъ на

частието, не признава друга целъ за човешката дължност освен самопоклонството!

Тръбъ ли да се чудим, проче, гдъто българското училище взима почти изгледъ на блуднище! Тръбъ ли да се чудим гдъто дъщерите ни се хийлят когато чуват думата Богъ — и съмняватъ:

— Ако не щетъ тиранитъ на земята защо го искаме от небето?

Българската общественна задача не е нова.

Тя си е такава, — казвали сме го много пъти и ще продължавамъ да го казаме, — тя си е такава каквато бъ и въ стари времена: злато е въ онзи конто съ поставени на стражата противъ злото!

— Да се назимей когато сме нечисти, — това е много лесно, дума единъ старъ историкъ; но какво да се прави когато и сапунът е нечистъ?

Веськой народъ се води отъ своята интелигенция, думатъ философът! ... Ахъ, да разчаше българската интелигенция или да се откаже отъ своето водителство — или пъкъ отъ онзи качеството, които го превръща въ губителство!

Ст. Михайловски.

Славянството и Кирило-Методиевският идеи.

При съпрѣменното положение на културния свѣтъ, при борбата на народите за животъ и идеи — въ тази интересна жизненна панорама, дѣло сръдшаме зараждащи и развиващи се култури на възвишени идеали за испълнение на единъ по-горинъ призвание, въ тая, казвамъ, панорама — между всички народи, между всички историческо-културни типове също и по-вече и по-вече се подига, развива и заявява право на отдельно съществование, заявява свое историческо призвание и културна самостоятелност единъ новъ културно-исторически членъ въ общечовѣшкото съмейство.

Това са славяните. Това са притисканите, недовиждани се и недовижняли славяните.

Този новъ типъ, това ново, както казва Ренанъ за наст., велико племе, съ своя изумителен славянски духъ, съ пламената си вѣра и съ глубоката си прониквателност заняла свое особено разбирание на живота и смъртта — и съ своята тръбъ отъ мъченчество, съ своята жажда за идеалъ поискала да открие на човѣчеството новъ религиозно-правственъ и културно-социаленъ принципъ въ разбирането на живота и развитието на човѣшката култура.

И еволюционното развитие на човѣшкото унапредъдънче дохажда да оправдае и подкрепи културната поясъ и надънъ на славяните.

Веськи народъ, всички културно-исторически типъ въ историята на човѣчеството се заражда, развива, присъщата лептата си въ общата хранителница на човѣчеството и посль това легка полегка угасва — отстъпъ място на други новозараждащи и развиващи се културно-исторически типове, що продължаватъ историческото развитие на човѣчеството. Тъй и говори философията на историята.

Първите култури: египетската, китайската, вавилонската, индиската и иранската, подготвятъ, изработватъ онни условия, при които става възможенъ животъ на организическо общество. Слѣдъ това тѣ отстъпватъ място на народи, които продължаватъ съ по-пръсти сили дѣлъто на човѣш-

ката култура. Евреите биватъ призвани за религиозната идея — за идеята на единин и истинъ Богъ. Язватъ се *герцати* и развиватъ идеята за прѣкрасното. Помъкло дохаждатъ *римляните* и развиватъ главно правната идея, идеята за политическа организация на обществото, на държавата. Всичките тия култури (народи) принасятъ своето и утасватъ. Новитъ прѣмена раздъждатъ нови народи, носители на нови културни идеи. Показава се *романо-германската* цивилизация. Тя продължава културната дѣлъсть на прѣднитъ. И германо-романскиятъ типъ като че ли вече е принесъ своето. Той е подпитва развитието на естественинъ науки. Франция е извоювала и ясно остановила идеята за гражданска и политическа свобода. Германия ни е дала философията, мисълта. И би могло да се вземе смѣлостта и да се мисли, че съ тази историческа работа романо-германското културно дѣло по сѫщина е почти къмъ края си. Прѣдставителът на тоя новъ исторически типъ почва да прѣминава отъ „културна“, повече на „стихийна“, разрушителна, изживяваща се сила. Послѣднитъ стремежи на Англия, Германия и Франция подпътватъ тази мисълъ. А това наложда къмъ важни догадки и заключения, що подкрепятъ току-що казаното. Благодарение на тогъ романо-германскиятъ типъ ний имаме достатъчно развита естественна наука и проширенна култура, имаме ясно опрѣдѣлени понятия за свободата, имаме развита философия мисълъ. Това е тъй. Но въ духовно-социално отношение, въ вѣтрински идеалини, праветеенни животъ бѣдъжимъ такава неизобразима фалшивостъ и такава несносностъ, че бихме могли безъ никакво колебание да наречемъ съпрѣмното положение на човѣчеството „положение на разлюзияни кървожадни звѣрове“, както се изразява Л. Толстой. Нравствената голота и заслѣпеностъ, анергията на духа, отчаяниятъ викъ на страдащето човѣчество — всичко това вижда и слѣзана западниятъ свѣтъ, германо-романската цивилизация, ала тя е останала, остава и, изглежда, да остане бесаизлна да помогне на туй страдащъ човѣчество. Благодарение на крайния германски и на бързия покъръхностенъ, француски духъ, религията, философията и социално-политическата наука — при правилното разбиране и развитие на конто би могло да се помогне на страдащето човѣчество — съ дошли най-сетиъ до авархия. Ний сега сме свидѣтели на *религиозна анархия* въ формата на религиозно-политически деспотизъмъ на католицизма и на крайната слободия и разиниеностъ на протестантизма. Ний сме свидѣтели на *анархия на философията* — нарица въ всеотрицащи материализъмъ и пессимизъмъ, и крайния индивидуализъмъ на българата философия на Нишце. И най-послѣ — ний виждаме и *политико-социална анархия* въ формата на съ по-вече и по-вече ширяща се политически псевдодемократизъмъ и икономически феодализъмъ. Това изглежда да бѣдъжатъ изводите на философията на западната цивилизация. Човѣчеството като че ли почва да въздъхна за нѣщо ново, за нѣщо по-съвъжо и прѣдприемчиво, което би турило донѣхъде редъ въ несъсения религиозно-правственъ и политico-социаленъ неговъ животъ. Неусътън то се обръща къмъ недокътнатътъ, дѣственни и глубоко извръщи сили на славянството.

Неотдавна английскиятъ писателъ д-ръ Джорджъ Уишъръ пише: „Латинската и нѣмска

раса отживяват дните си и несъмъхах да създада настояща християнска цивилизация. Тъй неправи огромни успехи във организацията на обществото, във развитието на материалното благосъстояние, във литературата, изкуството и науката, а особено във признаването и осигуренето на правата на човешката личност. Ала тъй издигаха вещественното надъ духовното, сътвориха си Богът от Мамона. Тъй изгубиха вече най-благородните пориви на младостта си и днес се управляват от грозните съмърти на старината. Очаква се дожаждането на Славянството, за да възроди Европа, за да възкреси принциите на всемирното братство и царството Христово на земята... Славянската раса пръживаша още своята младинца. Какво ще бъде, когато та умре — до какви предели тя ще осъществи мечтите си и даде по-добро и по-висше развитие на цивилизацията, отколкото това е стоприят Западъ — ще покаже бдящият вънътъ, славянският вънътъ... —

Такива гласове почват да се обаждат отъ Западъ.

И съзнанието у самия настъпващ период на човечеството — почва да се чувства. Съвременният исторически обстоятелства като чекащата къмъ нас и показват на насъ. Но тръба ли да забравиме, че днесът ний настъпва пръживане още своята младини?

За да можемъ да заживеемъ своя „славянски вънътъ“, за да можемъ да испълнимъ культурно-историческото си призвание ний тръба глубоко да съзаемъ, че сме длъжни да работимъ — да работимъ надъ себе си безъ спиръ и умора. Тръба да работимъ надъ своето духовно охранение, надъ своята чистота, надъ своято единение — да работимъ за изработването и пълното развитие на ения културно-славянски идеи, които сега само че зародиха виждаме и виждатъ у насъ.

Ето защо, да запазимъ чистото и доброто изъ своята славянска самобитност съставлява първото условие за по-нататъшното наше развитие. А именно туй, при сегашните политическо-социални условия, е работа не тъй легка, работа пълна съ серюзност и опасност. Днесъ всички народи се стремятъ къмъ „паниден“, стремятъ се да дадатъ на племенната си идея крайно развитие — въ формата на европейския пангерманизъм, и панроманизъм, на азиатския панмонголизъм, панисламизъм и паниндийлизъм, на американския панамериканизъм и даже на еврейския сионизъм. Да се боймъ си славянското си единение и самобитност отъ всички племенни „панидени“, разбира се, не тръба. Но да се боймъ отъ силия по стара култура въ стихийния въ общество-политическо отношение романо-германски напръть — имаме всички основания. Да бдемъ застъпъ отъ него — отъ неговите условия и същности, да бдемъ „позападничени“, не само има възможност, но като че туй е пълната на експанзивни политически нерви на враждебният на насъ по душа и сила Западъ. „Да бдате „Европа“ въ властен съзът и единение, и нека подавати мечтите на славяните и ги държат подъ политическата си и правителствена опека“ — ето девизът, който, езнателно или безъзнателно, се изгласа низъ германо-романския културен и политически съйтъ.

Прочее, безъ единение и работа духовна, безъ

съществене въ идеалите, че съставя нашата културно-историческа самобитност и въ испълнението на конто състен нашата културно-историческа задача — ний рискуваме да се отпълнемъ по чужди и стари пътища, ний рискуваме да се обърнемъ въ материалъ за достигане на чужди, компрометирани вече предъ духовно-социалната култура цели.

Не е потребно, значи, съмъртието, че ний тръба да сме нацрекъ, и то преди всичко и главно — на шрекъ за усилена дълбочина надъ душата си, надъ формационния и творчески принцип на настоящата си и бдна самородна културна дълбочина.

Ний сме пръвминали вече по-вече отъ хилядолетищните периоди на етнографическа подготовка. Тъй или иначе, ний сме работили и надъ онай, че е самобитно и добро у насъ. Ний сме дошли даже да разиемъ и задържимъ у насъ единия общъ, светъ принципъ, който е и облагородилъ и просветилъ славянската ни душа, и ни е водилъ къмъ духовно единение, пазилъ ни е да се не изгубимъ низъ чужди поляни и сили.

И токи великият принципъ за славянската душа и култура смъ Кирило-методиевският идеи.

Азъ спомняхъ по-горъ думите „формационен и творчески принципъ“. Тия думи най-добре изразяватъ иона, че съ вършили, вършатъ и ще продължаватъ да вършатъ надъ и съ нашата славянска душа кирило-методиевският идеи. Тъй съ лъгнали у насъ като духовна основа — за формирането и творбата на славянската душа, на славянската културна идея. Тъй са централни рали и въ същото време разширявали славянската самобитност. Тъй са служили и служатъ за нашето единение (духовно и етическо) и въ тъхъ главно състолия нашата духовна и културна сила. Въ тъхъ тъкъ потенциално и великата наша славянска, бддина.

Проповедът на Кирила и Методия първа е заявила на западния свѣтъ за съществуванието на „тучна“ славянска самородност. Тая проповѣдъ — на славянски език и съ славянски писмо — е собственото първата най-мощна искра на съзнателния исторически живот на славянството. И за туй, неходната точка на славянската културна история (макар отначало по-вече самокултура) — съ идеятъ на Кирила и Методия. А централната идея въ тая проповѣдъ е православната идея. Може да се каже, че одъстъпяването на великиятъ свободни и неизвратени християнски истини на православието ще съставляватъ и главната историческа целъ на славянското културно съществуване.

До сега, православието е било главно самокултура на славянщината. То е било център на духовните славянски периферии. То ни е дълъг и пазило отъ извращението на християнската идея, — отъ деспотическия католицизъм и отъ индивидуалната себесъвъдност на протестантизма. И днесъ то държи охранително духа ни отъ всеизъможните религиозно-иравенствени и политическо-социални формули и сили, почиращи тий или иначе на религиозния мироглед на неправославното разбиране на християнството. И днесъ и за въ бддина той е адъката на истинско-християнското и общечовешко наше разбиране на живота. Ето защо, у славяните то не е, както искатъ да кажатъ ибъко, национален атрибутъ, а най-висшето проявление на начало, принципъ на духовния и културен славянски живот. Православието раз-

биране на живота ни дава, както казва К. С. Акаевъ, дара на свободата, на истиината, — на свободата на мисълта, на словото, на свободата на живота. То ни заповядва, както се изразява Ю. Т. Самаринъ, „животъ въ църквата“, защото съвременното човечество живи, може би, и въ съмбетството, и въ народа, и ако ще даже — и въ човечеството, но то не живи и не е научено да живи въ църквата, въ христовото общество. Да живеешъ като църквата, това ще рече: да живеешъ за църквата, за православието, за неговите жизненни принципи, за човечеството, за Бога!

Естествено, и ний още не можемъ да кажемъ, че вече живеемъ като църквата. Ний още живеемъ като младинци си. Ний сме избрали само и въ пръвдвернето на църквата. Ний сме, може би, само въ увода на живота въ църквата. Но благодарение и на туй уводно живеене въ църквата, въ същината на православието, ний сме задържали онова, що имаме добро у себе. Благодарение на него руският народъ е искръпът татарското иго и сега съ такъвъ видът и младенчески подемъ туй жизнерадостно върви къмъ иб-гори и широки стъпала въ духовното си и културно развитие. На същото благородята опазването и свободата си и българи, и сърби, въ гърци и румъни. У всички тия народи единствената сила, която е вливала енергии и движение въ живота имъ — е православието, животъ въ църквата. Тая мисъл се илюстрира най-добре ез съдбата на западните славяни: чехитъ, полонитъ, хърватитъ и лужицкитъ сърби. Всички тъ съ били поробени да служатъ на „чужди богове“. Отъ тукъ и българици ятъ се упадъкъ. И ако сега виждаме, че едни отъ първите борци на западното славянство съзехитъ и хърватитъ — то това безспорно се дължи пакъ на духа на Кирило-Методиевскиятъ идеи, на вътръшния славянско-православенъ тъхънъ духъ, който е родилъ свѣтът образъ на Ивана Хуеа и който и днес поддържа у хърватитъ въ чехитъ идеята за вътръшна църковна самостоятелност и свобода.

И тъй, всичко туй се дължи на „уводния“ славянски животъ въ църквата, на Кирило-Методиевскиите идеи, на въвлечението отъ славянското православие разбирашъ християнщината и живота.

Силата и задачата, обаче, на славянщината състои въ истиинското задържаване въ църквата.

Намъ прѣдете задача висока. А това ще рече: намъ прѣдстои работа велика и трудна — работа първата надъ себе, надъ своя духъ, надъ своя животъ. Намъ прѣдстои не да прѣбиваме младенчески си периодъ, а именно съ младенчески, въдърни сили да се освѣжимъ, да се прѣобразимъ — да се възродимъ въ крѣпителните и неизпобѣдни сили на православието, на отъ хиледи вече години проповѣданитъ на Кирило-Методиевски идеи.

Трѣба глубоко да повѣрваме и инѣдимъ въ себе тия идеи. И отъ тукъ неколебимо да работимъ за своята и човѣкската бѫднина. Не да отхвърляме чуждото, не да игнорираме достигнатото отъ народите, що досега съ работили въ общечовѣкското културно дѣло. О, не! Не въ туй състънъ опазването и самородността, или тълькъ задачата на славянщината. Ний трѣба да поемемъ всичко добро отъ тия народи. Трѣба да се обогатимъ и отъ това, що є внесли въ общата просветеня хранителница на човѣчеството. Ала трѣба всичко туй да вземемъ и

поставимъ въ служба на живота ни въ църквата на християнизацията на живота въ чистът и етиченъ на православието. Въ градежа на тоя „животъ въ църквата“ материалитъ могатъ да бѫдатъ чужди, ала изъ идеята, плана, архитектониката трѣба вѣквога да блѣскатъ и взематъ реаленъ образъ ипостинитъ на манифестирання отъ наше православенъ духъ.

Тия истиини трѣба да обърнемъ въ сили на душата си. Съ тѣхъ трѣба да се помъртвимъ и росимъ. Тѣхъ да положимъ за основа на културата си. Тѣ да ни бѫдатъ исторически завѣты и идеали.

Дома — Синъ пегдѣ казва: „Идеятъ еж като гвозденъ: колкото по-вече ударишъ връзъ тѣхъ, толкова по-вече ще виѣдряватъ тѣ.“

Нека, проче, се по-силно и по-често дълъно удъряеме връзъ идеятъ, които прѣди единадесетъ иѣка еж изъ завѣщали славянските първоучители Кирилъ и Методиъ. Нека съ вѣра работимъ надъ тъхното здраво въдълбяване въ славянската ни душа.

Безъ това — химерентъ, е, мисля, мечтаниетъ „славянски културентъ вѣкъ“.

11 май.

Д-ръ Стеф. Цанковъ.

Отпразнуването на хилядогодишницата въ столицата.

На 2-и май столицата се приготви за небивало тържество. Отъ тъмни зори столичани съж на кракъ. Улиците иматъ празниченъ видъ. На обществените учрѣждения се развѣзватъ знамена. Знамена красятъ и много частни домове. Камбаните отъ кулата на катедралната църква гърмятъ. Улиците съж оживени. Извъ тѣхъ се движатъ и пълне маса народъ. Всички съж въ празнично облѣкло и съ сияещи лица. По лицата на всички се чете радостъ, прѣымсена съ чувство на народна гордостъ. Радватъ се, че съж честити да отпразнуватъ една дата, които съставя ера въ живота на народъ, на който принадлежатъ. Гордътъ се, че ще славятъ паметта на най-великия български вождъ, съ който се почва християнската и културна история на югоизточното славянство и на когото България дължи всички културни значени. И никога радостъ и гордостъ по-достойно не съж, може би, озарявали лицето на българи . . .

Въ мигъ катедралната църква се прѣпълня съ богомолии. А редиците народъ тѣлърва растатъ изъ улиците и напиратъ къмъ съборната църква. Като намира църквата пълна, народътъ почва да се група на широката площадъ прѣдъ църквата, около утъната въ зеленина, цвѣтя и знамена павилионъ, пригответъ за тържествено водосвѣтъ.

Божествената служба почва. Свещенодѣйствува Високопрѣосвещеніето св. Софийски митрополитъ г. Парентий, въ съслужение на многобройно духовенство. Нас богослужението присъстватъ прѣставителите на Н. Ц. Височество княза, министрътъ, дипломатическите прѣставители, високи сановници, членове на юбилейната комисия, прѣставители на дружества, на корпорации . . . Въ храма съж и всички граждани и граждани, които, проникнати отъ дълъгъ, съ дошли рано и съ си намѣрили място. Божествената служба е съ тържествена и умила. Ектенията и възгласи, пълни съ сърдеч-

ност и горещина, гърмът и, наедно съ благоуханното кадило, се издигат високо и летят въ небесата. Свещението мелодии, които хорът изпълнява съ чувство и съ жаръ, правят още по-тържествен и прѣвънчан спиритъ служба. И богоизпитът, унесен отъ величието на тържеството и на деня, се молятъ съ благоговѣние. Тѣхните молитви сѫ горещи. Тѣ се къртиятъ отъ сърдца, които бликнатъ съ признательностъ къмъ най-великия царь просветител и устроител. Тѣхните духъ витатъ миналото. Той се издига надъ земното и съзъерава равноапостолния царь, неговия величъликъ. Прѣнесени прибѣдъ десетъ вѣка, богоизпитът виждатъ на чело на българския народъ св. царь Борисъ, неговото велико дѣло, неговата вѣра, неговите идеи и неговия творчески духъ. Въ тѣхни очи неговия вѣнецъ, е съчетанъ отъ дѣла на мѫдрост, любовь, дѣлъ и самоотвержение. Той сиеже и сега така, както и прѣвѣдъ десетъ вѣка, сълучитъ на христианската вѣра, които е най-силна вѣръка, и сълучитъ на славянската книга, която е най-мощно обединително звено за славянинъ, като напѣтъ българския народъ и го съхранява... Благоговѣнието и признательността на богоизпитът правятъ по-съблъсими молитви, които отправятъ чрѣзъ ходатая св. царь Борисъ до прѣстола на Господъ Бога за България за цѣлокупния български народъ. И въ тѣзи минути на религиозенъ и отечественъ дѣлъ, когато цѣлъ народъ свободенъ и несвободенъ, е на молитва, студеното око на прѣмът на надникъ да види тържеството въ храма и да огледа молещите се. То дира да да схване всичко велико, каквото блика въ душата на народа. То дира да види въ редоветъ на първите български държавници, дира да види, дали всички, които дочерва сѫ ржководили, които ржководятъ днес и които ще ржководятъ утѣхъ държавата, на която краежъльния камъкъ е турилъ славословения отъ църквата царь, съмѣсватъ молитви си и признательността си съ тия на България...

Благоговѣнието настроение на молещите хармонира съ тържеството на св. служба: свещенослужащи и молещи се смирено просятъ прѣстателството на св. царь Борисъ прѣдъ прѣстола на Всевишнаго. Тѣ молятъ за закрила на България св. царь, на когото българската държава и църква дължатъ всичко. При това настроение катедралниятъ проповѣдникъ, иеродиконъ Химитийски, подиръ пристрастната, отъ църковния амвонъ се обърца, при пълна тишина и дълбоко внимание, къмъ молещите се съ слѣдната измѣръ и прочувствуванъ панегерикъ, въ който краснорѣчично и очертътъ на историческите факти си съперничатъ:

„Братя българи!

Още една бѣлѣжка дата се вписва въ историята на нашия български народъ: хиладогодишницата отъ съмъртта на първия български християнски господар — св. царь Борисъ. Съ кюо, братя българи, съ бѣлѣжката тази дата за настъпътъ? Тя е бѣлѣжка съ това, че ни напомня виновинътъ на нашето истаждане въ числото на християнскотъ културни народи, привзани да възложатъ въ себе, въ своя животъ, идеалът на най-иззвинената, неземна вѣра и нравственостъ — християнската религия. Тази дата, казавамъ, е бѣлѣжка съ това, че ни напомня за единъ нашъ славенъ български господаръ, св. царь Борисъ, който употреби всички свои сили въ неуморенъ трудъ, за да създаде отъ своя народъ едно цѣло, една организирана държава съ самобитна нацио-

назна култура и църква. И този славенъ български господаръ е св. царь Борисъ.

Трѣбвало е голѣмъ държавнишки умъ, дълбоко чувствуващо религиозно-християнско сърдце и мощната воля, за да се стори това, що е сторилъ св. царь Борисъ. Защото, както ни говорятъ обстоятелствата, въ които се намирала тогава нашата българска държава, сили азогре съя окръжавали: отъ една страна Византия, отъ друга — Римъ. И едната и другната единакво коварно настроени спрѣмъ възраставшата България. Византия иска да имъ подъ своя духовна опека, и да пази съ нейните интереси; също това иска и Римъ. И дѣлътъ страни спорятъ, бѣтъ се за господство надъ настъпъ — господство духовно, още по-много отъ господство физическо. Какво, пити се, върши наистина благоговѣнъ царь Борисъ въ тѣзи момента на борба? Съ вѣшина на държавникъ и голѣмъ църковникъ той води прѣговори ту съ Римъ, ту съ Византия и, като шида, че не получава исканото (искатъ той патриархът), мждро слага въпросъ: кому да биде подчинена българската църква? Той стори това, както казва историкътъ, понеже не искатъ да рѣшаватъ въпросъ направо съ патриархъ и гледатъ да отстрани отъ себе всѣскъни задължения и заплашаване отъ Римъ. На църковния съборъ въпросътъ бѣтъ решенъ въ полза на патриарха: българската църква трѣбвало да получи архиепископътъ отъ Цариградъ, и получила; той бѣтъ подчиненъ външно на патриарха, но вътрѣшно оставалъ независимъ. Така се турило начало на независимата българска църква.

Но това било недостатъчно; трѣбвало да се образува сжиженска иерархия и богослужение славянско, които единствено съ могли да бѫдатъ стражъ на народните интереси. И св. царь Борисъ разбръя това. Той широко отвори границите на своята държава за гонените изъ Моравии ученици на св. Кирилъ и Методий; въ столицата Борисъ ги прѣяле радищо и оттамъ разпръстъти по всички краища на България да проповѣдватъ народу словото Божие и пишатъ книги на говоримия тогава язикъ — славенъязъ. Климентъ бѣтъ най-неуморимъ измежду тѣзи ученици, които нашата св. църква величае, заедно съ св. братя Кирилъ и Методий, съ името „св. Седмочисленци“. Съ тѣхни трудове въ България се наредили църкви, училища, учители, свещеници, епископи, които почнали да учатъ и наставятъ народъ въ Божия путь. Създала се българска народна история; възникнала писменостъ, на която постъ било съдено да бѫде източникъ на духовна просвета за всички славяни и да всади въ сърдцата на всички славянски господари и народи свата идея за славянско единство.

Св. Борисъ бѣтъ силно привързанъ къмъ своето индо-хумано дѣло. Той не остави никой да му прѣбъ въ доказаването на това дѣло до най-добъръ край. Болѣречични, които се опитвали да му прѣбътъ, той сразявъ, за да не разтройватъ това, що така грижливо устройвалъ самъ. Дори своя синъ Владимира, поставенъ да царствува и продължава светото дѣло, като не върътътъ по неговътъ замѣтъ, Борисъ свалъ отъ прѣстола и замѣни съ други — великиятъ Симеонъ, комуто ише дѣлъ „златни вѣкъ“ на България, онаа бѣлѣжка епоха, въ която най-силно разцѣпихъ старата българска писменостъ и се създаде цѣльсомъ пастири и учители, писатели и църковници, като Иоанъ Еспархъ, еп. Константина, самаго царя Симеона и пр.

Братя Българи!

Великотъ сѫ заслугитъ на св. Бориса. Неговото дѣло има грамадно значение за нашата, на и за цѣлата славянска история. 1. Съ това дѣло българскиятъ народъ се кръпилъ прѣято съ хиладогодишно минало; 2. въ най-трудни времена на духовно и политическо робство и отъ него той намиралъ утѣха за себе; 3. чрѣзъ него пазилъ народността си; 4. отъ него имѣ прѣвъ втората половина на 18 столѣтие хилиндарскотъ Пакийски наименъ отъ високотъ на атонскиятъ

гори: „Българине, знай своя езист, и не се срамувай да се наричаш българинъ; българинъ съж имали царство и го сподарство; тълько крещение прели и станали родъ пропътъ!“ Въ негово име работили ученици на Панчево — неофитовци, лаироновци и редица славни български мъже пръвът времето на нашето възраждане.

Да, велики са заслугите на св. Бориса. Съ своето дъло — покръстването на българите! — той се явява основоположникът на нова държава, което никога не сега наречаме българска църква, българско училище, българско отечествено държава, българска национална култура.

Тогава, какъв ще тръбва да се отнасяме къмъ него и къмъ светото му дъло? Съ какви чувства и мысли ще тръбва да сме прѣизпитани днес, когато празнуваме халдигодишнината му? Ше тръбва ли и не да взаимнемъ съ завѣти на св. Бориса и продължаваме неговото дъло, което се свежда къмъ опазването на св. православна вѣра, развитието на славянското просвещение, издигането на нашия висок, на която подобно да стоя един християнски народъ? Тези глаголи ще тръбва всички и не да си зададемъ въ днешните трудни моменти на нашата обществен и държавен живот, когато въиковни врагове на българщината, славянщината и православието налагатъ изкупа настъпва и искатъ да ни скопчатъ въ своята нокте, та недълъкъ завинаги да бъде разбитъ наши народъ на общобългарско освобождение и обидославянско братство.

Древна Византия и древният Римъ живѣятъ и днесъ все още въ лицето на цариградски патриархъ и римски папа. И днесъ, както прѣди въкове, все така лачатъ да ни погълнатъ.

Какво ще тръбва да правимъ и не? На това питане можемъ да отговоримъ; нищо друго, осъщъ сложението да върнемъ подиръ стъпките на св. царь Борис и на онзи негови велики наследници-господари, които съж доказали, че съ ратници на българската книга и рѣч, че милтъгъ, раздѣлъ за нас и тръбва ни работить за укреплението въ душата на българина на тези три ржаководи начила: православие, народност и славянство. Да, тълько ще тръбва и не да съговаряме, ако искаме да се явимъ достойни наследници на великата българска царь Бориса, на неговите велики сътрудници — св. Седмочисленци и редицата работници по нашето ново възраждане. Всички и не от пръвия гражданинъ на България до последния — ще тръбва да се проявимъ отъ мисълъ и чувствата на този сонъ историческа наша и славянска дълъгъ, за да можемъ, както казахме, да опазимъ нашата башинска вѣра, да я издигнемъ на високото на славянското просвещение една яка сгъна, о която нека праговеятъ на нашата народъ, на нашето православие, на нашето славянство сали разбърътъ своята глави.

Днешното наше празненство покажа, че и не тураме здраво основът на тази сгъна. Затова: тържествувайте, българи, тържествувайте вие славяни; пийте днесъ пълни на възходителът славянски съгъне за слава на Бога и неговия римоапостолски св. царь Борис! Аминъ!“

Божествената служба за св. царь Борис се продължи подиръ рѣчта и се свърши съ молебенъ за Н. Ц. Височество князъ Борисъ Търновски. Подиръ молебена Н. Високопрѣобръщенство митрополитъ Паргений, съпровожданъ отъ духовенството, въ пълно облъчение, потегли съ процесия за павилиона на площада прѣдъ църквата. Величествена гледка прѣставяна тая минута площада. Многохиляденъ народъ засма площата и естрадите около църквата. Прѣдъ павилиона стоятъ знаменосците на дружествата, корпорациите и еснафите. Знамената се развѣзватъ високо надъ главите на събрания народъ. Тежки мисли навѣзватъ траурнитъ знамена, на костурското и щипското дружества. Чер-

ния крѣпъ, чо ги обвива, символизира поробена, тяжеща и злочестна Македония. Той напомня на натрупания народъ, дѣто е и цвѣтъ на българската столица, мъженичествъ, които далечъ задъ Рила съ мъжество и самоотвержение, отръскана съ кръвъ и утънала въ сълзи, отстояватъ въ пламналътъ български селения идентъ на св. царь Борисъ, върата, която осветилъ, църквата, която основа, и славянската книга, която чрѣзъ ученици на славянскиятъ равноапостолни просвѣтители, св. Кирилъ и Методий, имъ дълъ. Гологлавъ, подъ палещите очи на слънцето, народътъ стоя прѣзъ всичкото време на водосвета, който Н. Високопрѣобръщенство, при пънинето на хора, и въ съслужение на духовенството, отслужи. Кога се свърши молебна, г. д-ръ Цанковъ се обръща къмъ народъ съ долгата рѣч, която тук даваме въ резюме. Съ пламъка на чувствата, съ историческата прѣправа, съ философската огънка на фактийтъ и съ изяществото на обѣлъкото рѣчта покърти многохилядния народъ^{*}.

Въ общи чири прѣдадено, сълъръжавянето на рѣчта на г. д-ръ Ст. Цанковъ бѣ слѣдното:

Прѣзъ мрака на 1000 годиниши и народъ живѣтъ, днесъ прѣдъ нашия духовенъ взоръ създава образъ на пръвия български християнски владѣтель и светия. Днесъ въ нашата душа съ още по-голяма сила възкрася великолъкъ дъло на Бориса и идентъ, които съ легенда въ това свето и апостолско дъло. Колкото повече се възлюбяваме въ това негово дъло и колкото повече искааме да си ладемъ смѣтка за прѣминатия 1000 годиниши народно-културенъ животъ, толкова повече прѣдъ насъ въ по-голяма съблътна се издига мощнъ съблътъ образъ на св. царь Борисъ. Съ стъпването на царския прѣстолъ, прѣдъ очите на Борисъ е лежала велика българска държава, крѣпеща се на строгата военна дисциплина и заградена отъ дѣлъ страни съ мощи вече култури — византийската и римската. Ала тази държава не е могла да живѣе да съживи, ако и за по-нататъкъ се крѣпяне на тази строга варварска дисциплина. Българинътъ тръбва да намери едно душевнобединително звено, което да направи отъ разнородното това царство единъ цѣлъ, психиатъ, въздушилътъ отъ една мисъл и едно чувство. Тръбаше, проче, да се намѣри умъ проповѣдъ, воли — непрѣлонна, сърце — дълъбоно обичащо родината си и похлатъ — меъсъ и съобразителъ, за да се измѣри българския идъкъ, безъ тя да прѣдизика съгрешение на народъ и държавата. И тая споханъ мисъсъ е изпълнена съ генвално достоинство царь Борисъ. Той ни покрѣсти. Той ни покрѣстинчи. Той окажа народната душа въ възродителътъ истина на християнството. Той събра единъ заблуди. Той отвори прѣдъ народната душа една нова, вѣдъръ божествена перспектива. Съ тази положи основътъ на духовна *България*, основътъ на единъ здравъ и съ бдливъ български културенъ животъ. Но въ сѫщото време той ни запази и за православието. Той не се подълъди да примамътъ на нѣското крале, както сториха неговите западни събрата. Той не се побозя и прѣдъ византизма, защото съмъ да съдържъ православието съ националното чувство и самостоятелностъ на българината. Той не подчини българината на властолюбивия Римъ. Борисъ ни запази за истигната и християнството. Съ прозорливъ си умъ и съ държавнически си похватъ той положи основата за отдѣлна българска иерархия, за независимостта на българската църква. Също на този творчески гений на Борисъ ие дължимъ и утвърждаването и засилването на българската писменост и книжовност. Ние повече: пръвата славян-

^{*}) По причини на много материалъ принуденъ сме да оговаримъ „Тържеството въ театър“ и пропъненетъ рѣчъ за идеята брой.

ска литература независимост се дължи на великото Борисово дело. Съ туй Борис постави родното слово на служба на младенчески дух; дълъг народу си най-мощният и необходимо оръдие, за да се шири и дълги въ народа-ната душа новата християнска мисъл — дълъг му културно-единственитет отпечатък и го освободи от пръвкото влияние на гръцкия език, на гръцизма. Оттук на-тъгъ Борисъ обръща цялъ народен, социален и духовен въз-бът въ едно културно цяло — съ национална и културна бдливина. Той ни въвежда въ редоветъ на културните народи. Дълът на Борисъ въ същността е полагане, основване на сама българската национална култура, но изходи на славянската култура. Защото Борисъ първи всяка въ славянският дух идеята за самостоятелно развиране се славянство въ хумани-тът и свободолюбивия идеи на православното християнство, той закриля и става утвърдител на независимия славянски език и литература. И его защо, начиная отъ Борисъ, съ него-вят идеи и дълъ съ живъ почти цялото непоробено славянство. **Политическа** България умира и няколко пъти, ала **духовна България**, очертана и одълъзворена отъ Борисъ не умре никога. На тая духовна, Борисовска, България и си днес дължимъ както политическата, тъй и църковната съ самостоятелност. Три ск., заклони г. Цанковъ, великият идеи на българската и славянската културен живот: православието, славянщината и свободата. И ни тия три велики идеи идеонесе-сът съ величествената и тъй скажа за настъ, българинъ, личност на царя Борисъ!

Духовно израждане или възраждане.

На нашето отечество било съдено да прѣкара всички степени на своето културно развитие, които са прѣкараны почти по-голямата част отъ европейските народи. Прѣли и слѣдъ освобождението ни, докато още не се бѣхме окопитили въ духовно отношение, пълзяха изъ четиримъ краини на България протестантски и др. мисии, които имаха за целъ да отклонятъ народа отъ неговата вѣра. Благодарение на материалните поддръжки, ти мисии тукъ-тамъ можаха да се запрѣтъ и да образузватъ малоборийни религиозни дружества, ако не и цѣли общини. Прѣзъ това време нашата православна црква можа съ достоинство да се бори срѣтъ тихъ и новобрѣни пропаганди и, съмѣло може да се каже, че ти пагъзъ пълни побѣдителя. Съ незначителни изключения, нашата црква днесъ прѣдставя една цѣлостъ, която обединява духовно всичките ни сънародници — българи, живущи въ прѣдѣлите на освободеното и неосвободеното ни отечество.

Така бъше до десетина и петнадесетъ даже години, но не така е и днес. Оиона, което не можаха да постигнатъ протестантскитъ и др. мисионери, постараха се да го реализиратъ други тъхни ученици и последователи — това съм написът социалисти, толстовци, анархисти и др. *исти*, които днес развиватъ широко своята пропаганда, както между разните работнически слоеве, така също и между народа, а главно между младото и поколение.

На тръбаше да се минат много години, а достатъчно бъше едно десетилтие, и ини сме съвдѣтели на едно духовно изразждане, което е обхванало цѣлата ни интелигенция и учащата се младеж. Въедно скоро връзме напишъ училища и изгубиха основа строго образователно и възпитателно.

тeleno назначение и се обрънаха на разсадници и гибъди, дълго се хули името на Създателя-Бога, дълго се чуват гаври еръцо свещените религии зони чувства на прости народът. И днес вече това течение е станало толкова силно, че самата държава бърза да вземе сериозни мерки, за да предотврати злото още на неговия зародищ.

Не така мислятъ, обаче, онни, които считатъ това израждане за тъкмо обратното, за нѣкакво възраждане.

Прѣдъ настѣ е третин брой отъ сп. „Възраждане”, органъ на тѣй нареченото Харисопово общество, което неотдавна се е основало въ с. Алант-кайрагъ, Бургаско.

Върхуто на това ново участь общество е:

„Провъзгласяване на основите, приети отъ членовете на Харисоновото общество, основано за установяване всеобщия миръ между хората“.

По-нататъкъ напиши толстоисти прѣдоставяти
своята изповѣдь въ слѣднитѣ думи:

„Ние не признаваме никакво човѣшко правителство. Ние признаваме само единъ Царь и законодател, само единъ Съдия и Управител надъ човѣтството. За нашо отчество ние признаваме цѣлъната сиѣть, за наши съграждане признаваме цѣлото човѣчество. Ние обичаме своята роднина толкуъзъ, колкото и другите страни. За наше интереси и права на нашите съграждане не сѫ по-скажи отъ интереси и права на цѣлото човѣчество. За това ние не допускаме, че то чуството на патриотизъмъ да може да оправдава отмъщението за обидата или за врѣдата, напесена на наши народъ.

„Проповѣданото отъ църковнициѣ положение, че всички държави на земята сѫ създадени и у добреши отъ Бога и че всички власти, сѫществуващи въ Съединенитетѣ щати, Русия, Турция, съответствуващи на волите на Бога, е толкоъ нещѣто, колкото и кощунствено. Това положение представлява нашата Творецъ като пристрастно сѫщество, което създада и поддържа злото. Никой не би се рѣшил да твърди, че властитѣ на конто и да било страна дългствуватъ по отношение къмъ воните въ духа на Християнства прѣмѣръ и учение. И затуй дѣйностита на тия власти не може да бѫде приятие на Боги и затова тия власти не сѫ могли и да бѫдатъ установени отъ Бога и трѣбва да бѫдатъ прѣмахнати не съ сила, а съ духовното възраждане на хората“.

Иие птицяхме горния пасаж от органа на Харисоновото общество въ с. Ал-кайрат, за да изтъкнем прѣдъ нашите читатели основната мисъл на учението, което тия „нови хора“ искатъ да пропагандират между нашия народъ. Излишно е да се спирате покче и да търсите обоснованната на тия идеи, които толстолетниятъ наработен харисоновци (?), искатъ да разпространяват като нови идеи на новото време. Въ единъ исклучително прѣкрасна и изпълнена форма, това е учението на Левъ Толстой, което въ основата си находжа все пакъ отъ учението на нашия Божественъ учителъ Христосъ.

Тия идеи на Толстия, недоразвити, неусвоени и насмътни, новото общество на харисоновците иска да пръвборъща на напада интелигенция, като очаква сът това да настапи опнова духовно възраждане, за което всички ние, искаме сът тъхъ и недавно сът пълни християнски сърът, очакваме.

Саква почива ще памъри тая духовна дѣйностъ

на тия нови хора между нашия народъ, ние оставаме всички от читателите ни да си отговори, като вземе предвидътъ съвръменното наше политическо, културно и стопанско положение. Обаче, ние търдимъ съ положителностъ, че това общество не ще спомогне нито на пота за духовното израждане на народа, а напротивъ — ще ускори започнатия процесъ на израждане.

Наредъ съ идейната и книжовна дѣйностъ на харисоновското общество, нека да зарегистрираме и появата на специално списание, посветено на *мистицизъм*. Неговото име е: „Пътът е в тебе“. Издава се из Тутраканъ, а се редактира отъ София.

Отъ първата книжка на това малко списаниенце може да се сди и за неговата насока — да разяснява тайнинъ на религиозния мистицизъмъ. Нека прѣди всичко да забѣлѣжимъ, че ние останахме крайно изленадани отъ появата на това списание.

Нима ли духовно, въ религиозно и философско отношение ние сме дотолкова напрѣдни, че има нужда да основаваме списания за тълкуване тайнинъ на мистицизма! Тогава трѣбва да се основава безбройно число още списания и вѣстници, които отдѣлно да се посветятъ върху тълкуването на отдѣлни философски школи, да застъпватъ единичните учения на философите отъ разни врѣмена!

Не е ли обсурдна тая дѣйностъ и не е ли изгубенъ трудътъ и прѣмето на тия наши братя на словото?

Колко сме още ние далечъ отъ другите християнски дѣржави; колко много има да еторимъ, докато дойдемъ до тамъ, отдѣто напиши „харисоновци“ и „мистини“ искатъ да започнатъ!

1. Убий всѣко щеславие.
2. Убий желаниято за животъ. (к. н.)
3. Убий желаниято за удобство.

4. Работи, както работи щеславниятъ. Цѣни живота както тия, които го желаятъ. Боди щастливъ, както тия, които живѣятъ за щастие.

Каква ентузиазма ще се хвърли върху пътъ истиината съ тия извѣзвани думи на М. Калининъ, нека самъ редакторътъ на това списание си отговори. Онова, което ние ще можемъ по този случай, е самата очевидна истина, а та е, че християнското учение нѣма нужда отъ друга свѣтлина, защото то само за себе си е свѣтлина духовна и то такава, каквато нѣма и не ще има вече втора.

Мистицизътъ е безспорно един философско учение, единъ възгледъ, който има стойностъ само въ историческия потокъ на човѣкската мысль. За сегашното прѣме на живота, тая възгледъ не може да допринесе нищо на човѣчеството.

Ние спрѣваме напиши кленъ бѣлъшки. Щѣлъти ни да лачатъ не бѣше да заставаме на строго критическо поле и да уборваме, както учението на харисоновците отъ Ал-кайрикъ, така и това на мистиците отъ София.

Нашата цѣль е да обѣрнемъ вниманието на нашите интелигентни духовенства, да бдимъ съ зоркооко и будно да се ведуваме въ тия нови проповѣди на подобенъ родъ „нови люде“.

Слѣдъ таежодишната дълга зима, настапилата пролѣтъ ни донесе, видно съ щърковетъ и лѣтеници, и тия дѣлъ вони идейни течения. Ние ще трѣбва да ги посрѣднищемъ съ великолуди, съ търпѣние да ги наслушваме и да си дадемъ отчетъ за тѣхната положителна стойностъ.

Нека, обаче, не забраваме, че се намираме въ

едно врѣме, когато духоветъ се тикатъ къмъ измама, къмъ явна заблуда, не къмъ истиината. Това врѣме ие наричаме врѣме на нашето духовно израждане. Слѣдъ него, безспорно е, че духоветъ ще се успокоятъ и ще се подгответъ за своето истиинско израждане.

Нека направимъ всичко възможно и всичко необходимо, за да може въ близко бѫдно врѣме духътъ на нашия правовѣренъ народъ да се въздреи и да тръгне по посоченитъ отъ Божествените и Учителъ прави и спасителни етапки.

Б. Б.

При какви условия е възможно съединението на св. православна българска црква съ западната римокатолическа?

В.

Слѣдъ разрушението на Иерусалимъ и разсѣянитето на тамошните християни римската црква се оказа най-видна отъ всички други. Бидеи едниствена, основана на Западъ отъ апостоли, римската црква става още и майка на много западни цркви и начева да се ползва съ още по-голямъ авторитетъ. Това — отъ една страна. Отъ друга пѣть — римската црква, като се е намирала въ столицата на свѣта, имала е за членове много знатни лица, нѣкои отъ които били близки даже до императорски дворъ. Благодарение на това обстоятелство римската црква се и ползвала съ особено уважение павликъ, обхваща всячина извѣстното го време. Отъ трета страна — Римъ билъ място, дѣло мъжчински съ пострадали много видни християнски пастири на древната црква, като не говоримъ вече за мъжчинската кончина на св. апостоли Петра и Павла. И това обстоятелство не малко е спомогнало за нравственото величие на римската црква, която, окръжена съ ореола на загинали въ нея апостоли и мъжчини, неволно приковавала върху себе си погледъ на всички християни, възбуджала на тѣхъ чувства на почеть и дълбоко уважение. Най-сетиъ, благодарение на особения духовенъ складъ на нейнитъ членове, римската црква — поне въ първите три вѣка — била чужда за всѣкакви религиозни спорове и заблуждения, различаващи тая или оная отъ източните цркви. А това, очевидно, също така спомагало за величието на римската црква на първо врѣме.

Всичко, казано дотукъ за римската црква, естественно, поставяло посрѣдната на тяхъ піедесталъ, отъ високата на който представителите на тая црква гледали на себе си като на пазители на цѣлата изобщо црква Христова.

Такава е църковно-историческата правда за римската црква въ първите вѣкове.

Между това римски епископи иначе поглядвали на римската катедра и на свое положение. Тѣмъ имъ се сторило, че случайното историческо подигдане на римската катедра се опира на божествени права. Слѣдствие на това нѣкои отъ тѣхъ, хора съ недостатъчно смрение, а понѣкога и съ недостатъчно богословско образование, помислили, че съ единолични видими управители на всички цркви — въ туй число и на източнитъ. Намѣрили

съ се и богослови, които да затвърдят това не-правило мънине въ съзнанието на римският епископи, както и на западните християни изобщо. Ние ще изложимъ и направимъ разборъ на най-важните съображения и данни, що приеждатъ римокатолическите богослови, за да обосноватъ мисълта за единоличното видимо главенство на римския епископъ въ църквата изобщо.

I.

Ап. Петър — така утвърждаватъ римокатолическите богослови — билейки върховен апостол, князъ на апостолите, комуто били подчинени не само пастирите, но и останалите апостоли, основавъ римската църква, чийто пръв епископъ бил въ течение на 25 години. Ако това е така, очевидно е, че и неговите приемници — римските епископи — на които предъдълъ той властта си, тръбва да заематъ същото положение спрѣмъ всички останали епископи — фактъ, истинността на който се потвърдява отъ историко-канонически доказателства.

Да допуснемъ — въпръшки по-горѣ изложените отъ насъ доводи — да допуснемъ, че ап. Петър билъ единоличенъ видимъ глава въ църквата Христова. Но билъ ли е той основателъ на римската църква? Да видимъ!

Въ новозавѣтната каноническа литература има едно място, отъ което прѣко или косвено може да се види, че ап. Петър билъ основателъ на римската църква. Нѣщо повече: въз основа на същата литература не може да се потвърди даже и туй — дали ап. Петър билъ и никога въ Римъ. Разбира се, ние сме далечъ отъ намѣренето да използвамъ указаните обстоятелства, и, подобно на крайните протестанти богослови, съвсѣмъ да отричаме предъдълънението на ап. Петра въ Римъ. Но, като приемамъ по заслужено довѣрие свидѣтельствата на крайно ограничено число древни оти, които споменаватъ за предъдълънението на ап. Петра въ Римъ, ние, заедно съ тѣхъ, отричамъ съединяването отъ римокатолическите богослови предъдълъване съ основаването на римската църква само отъ ап. Петра.

И наистина, достатъчно е да приведемъ свидѣтельствата на отиците и учителите, които споменаватъ за проповѣдническата дѣятельност на апостолите въ Римъ, за да се убѣдимъ въ справедливостта на нашето твърдение. Така,

а. Св. Дионисий Антиохийски въ посланието си до тогавашния римски епископъ Сотира пише: „...Петър и Павелъ, като насадиха ученичесто (христианско) въ Коринт, заминаха; ... по сѫщия начинъ и въ ваша Италия тѣ учеха и единовѣрменно пострадаха...“¹⁷⁾

б. Св. Ириней Лионски пише: „Петър и Павелъ благовѣстиха въ Римъ. Съдѣтъ като основаха и устроиха римската църква, бляжението на апостоли връчили епископството на Лина. За него споменава ап. Павелъ въ посланието си до Тимотея“¹⁸⁾.

в. Тертулианъ, най-сетиѣ, за изобличение на еретиците, казава, че истинското учение на вѣрата се спазва неповрѣдено у църквите, основани отъ самите апостоли; апостолскиятъ пѣкъ произходъ на църквите се доказава отъ непрѣжившото прѣемство на поставените отъ апостолите епископи. „Така, пише Тертулианъ, смирненската църква указава на Поликарпа, ржкоположенъ отъ Иоанна, а римската — на Климентъ, ржкоположенъ отъ Петра“. На

друго пѣкъ място сѫщиятъ учитель пише: „Щастливата църква (римската, сирѣчъ), въ която апостолъ пропълъ и ученичето на вѣрата, и кръвта си; дѣтъ Петър биде разпитанъ подобно Господу; дѣтъ главата на Павла биде отсъчена подобно Иоанну Кръстителю; дѣтъ Иоанъ Богословъ, съдѣтъ като изѣзъ здравъ и читайъ отъ съскда съ килище масло, биде осъденъ на заточение...“¹⁹⁾

Само тия и такива са най-древните исторически свидѣтельства за основаването и устройството на римската църква, свидѣтельства, които се заимствуватъ и варииратъ отъ по-сътнѣшните писатели. И ето, безъ да се гледа на ограничеността на тия свидѣтельства, както и на тѣхната краткостъ, се пакъ възъ основа на тѣхъ не е трудно да дойдемъ до той несъмѣнъ изводъ, че не само Петър, а Петър и Павелъ благовѣстили въ Римъ и полагали еднакви гржи за основаването и устройството на римската църква.

До сѫщото заключение ни привежда и сравнително неотколѣ открытия въ римските катакомби бронзовъ медалионъ, представляващъ образът на Петра и Павла и относящъ се къмъ началото на II-рия или даже края на I-вия вѣкъ. Двата образа представляватъ двѣ глави и иматъ характеръ на портрети. Съединението на тия два образа въ едно указва на единаквото за римската църква значение, що се е присвоявало на първообразът на тия образи.

Итъй, отъ всичко, казано дотукъ, е очевидно, че ап. Петър не билъ единоличенъ основателъ на римската църква. Заключението оттукъ е ясно.

II.

Но да допуснемъ, че ап. Петър билъ единоличенъ основателъ на римската църква. Съ логически необходимостъ съдѣва ли оттукъ, че епископът на последната тръбва да биде единоличенъ видимъ глава въ църквата изобщо? Ни най-малко!

И дѣйствително, ако единоличното видимо главенство на римската епископът се основава единствено върху достоинството и авторитета на ап. Петра, тогава тръбва да дойдемъ до заключение, че епископът на Александрийската и на антиохийската църква би тръбвало да претендира на по-добро главенство. Зерь, древните свидѣтельства, които говорятъ, че апостолът Петър и Павелъ основали римската църква, утвърждаватъ и това, че антиохийската и Александрийска църкви сѫщо така били основани отъ ап. Петра — първата лично отъ самия апостолъ, а втората — посредствено, чрезъ Марка, ученикъ на апостола¹⁹⁾. Между това никога никой отъ епископът на споменатъ църкви не претендиралъ на такова главенство, каквото си присъвоява римският епископъ. Съдователно и последниятъ не би тръбвало да претендира за единолично главенство въ църквата, а още по-малко самъ да си го присъвоява. Справедливото и законното, на което има право римския епископъ, е подобаващо на апостолската катедра почетъ и първенство между равните имъ епископи (*principis interreges*), които, впрочемъ, никой никога и не оспорвалъ.

Но, като утвърждавамъ, че римският епископъ не би тръбвало да претендира за единолично главенство въ църквата Христова, ние, може би, игнорирамъ историко-каноническата правда? Послѣд-

17) Еusebius, Църковна история, книга II, глава 25.

18) Adversus haereses, lib. III, с. 4.

19) Еusebius, цит. съч., книга III, глава 36.

ната, може би, говори съвсъм друго отъ онова, чо нис утвърждаваме за единоличното видимо главенство на римския епископъ? Да видимъ!

III.

Древнеисторически данни свидѣтелствуватъ, че Петъръ и Павелъ загинали въ царуването на Нерон (66—68 г.); между това иъкъ отъ останалите апостоли били живи почти до края на първия вѣкъ. Такъвъ билъ, напр. св. Иоанъ Богословъ, който починалъ въ 98—101 година. Това отъ една страна. Отъ друга пъкъ — извѣстно е сѫщо туй, че прѣзъ периода между мъченическата смърть на апостолите Петъръ и Павелъ и естествената смърть на Иоанъ Богословъ римската катедра постѣдователно била заемана отъ трима епископа: Лина, Анаклита и Климентъ, постѣднитъ отъ които загиналъ или единоврѣменно, или една-две години следъ ап. Иоанъ. И сто, пита се сега: споменатите трима епископа били ли сѫ или не единолични видими глави въ црквата изобщо прѣзъ живота на апостолите Христови и, по-частно, прѣзъ живота на ап. Иоанъ? Ако тѣ сѫ били такива, ясно е, че тѣмъ сѫ били подчинени живигъ апостолу, въ туй число и св. Иоанъ Богословъ. Но съмѣстъта на подобно прѣдположение е твърдъ очебийна и се не нуждае отъ коментарии. Ние вече говоримъ, че то се не оправдава и отъ историко-каноническата правда.

Но, възразявайтъ римокатолическитеъ богослови, обръщането на коринтската црква къмъ римската при св. Клиmentа за помощъ и съдѣстие показва, че пръвренството на римската црква въ смисъль на единолично видимо главенство на енейния епископъ се е признавало още отъ начало. Какво да кажемъ за току-що приведеното твърдение на римокатолическитеъ богослови? Съгътнто ли е то на църковно-историческата прѣда? Да видимъ!

Иеромонахъ Софроний.

Поправка на единъ споменъ.

Отъ д. Мариновъ.

Г-нъ Миланъ Радивоеvъ е прочелъ въ събранието на Ломската дружка единъ свой споменъ, който е обнародванъ въ „Ш. в.“ бр. 11-12. Този споменъ е докосъ до случаи и събития изъ черковното дѣло на гр. Ломъ, въ което дѣло е вклетън и единъ епизодъ изъ живота на блаженниятъ Антимъ, първия български езархъ, а именно, неговото приблизване въ гр. Ломъ, като Видински митрополитъ, до отричанието му отъ Въселенската патриаршия.

Този епизодъ напротивъ е описанъ въ монтъ материали по черковното дѣло въ Ломъ и Ломско съ велики прѣдставуващи и постѣднци обстоятелства, които материали ще бѫдатъ обнародвани въ своя рѣдъ. Споменътъ на г. Радивоеvъ, за който е рѣчъ, въ много иѣкъ не се съгласява съ фактътъ, изложенъ въ тия материали, поради туй, принуденъ съмъ, макаръ и много накратко, да замъзложъненъ на тоя епизодъ. Този епизодъ, обаче, както споменахъ и по горѣ, е съвръзанъ съ иѣкъ прѣдставуващи и постѣднци обстоятелства, които тукъ изоставямъ, защото сѫ много обширни, и прѣминавамъ направо на изложениетъ факти.

Г-нъ Радивоеvъ казва, че когато веднъжъ ви-

еконопрѣбенъ. Антимъ се опиталъ да отиде да се черкува въ градската црква, черкувалъ се ломчани незавидно напуснали црквата и си изѣзнали всички и пр.

Туй е невѣрно.

Азъ не зная, отдѣлъ е черпилъ тия свои съдѣнія, защото очевидецъ не е бѣль. Очевидецъ съмъ азъ, както и много други ломчани, и туй което зная и съмъ видѣлъ, е тѣй.

Лѣдо Антимъ, неприятъ въ Видинъ, излѣзналъ бѣ да обиколи епархията: между другите градове, той посети и Ломъ.

Прѣдъ, обаче, да тръгне, той е телеграфиралъ на архиерейския намѣстникъ, съ което му изѣбѣвалъ за своето пристигане въ Ломъ. Тогава архиерейскиятъ намѣстникъ бѣ протонер Недѣлко, единъ дѣлбоко вѣрвашъ въ строгъ свещеникъ, който, макаръ и да съчувствуваше на тогавашното народно движение, бѣше все пакъ строгъ чинопочитателъ. Той се съмѣталъ отъ тая телеграма, и на първа рѣка я съобщилъ на чорбаджи Иончо, който въ туй време, макаръ и съ много малко мащностъ на своята привъръженостъ, бѣше градски първенецъ¹⁾. Чорбаджи Иончо не му казалъ иѣко положително, защото, макаръ и да бѣ казаалиски прѣзвѣти при правителството, по своята малограмотностъ той не бѣ въ положение да знае подалеко отъ Ломъ; той не можеше да дѣле вѣстици и ги не получаваше; той не знаеше какъ стоятъ нашите народни работи въ Партигъръ и какъ гледа правителството на тѣхъ — а туй постѣдното бѣше за него много по-важно, отколкото всички. Поради туй лѣдо Прото отишълъ за сѣгоднѣ при друго лице, което въ туй време бѣше противовѣръ на чорбаджи Иончо, и съ което бѣше грамадначасть на гражданинъ. Туй лице бѣше Кръсто Стоянъвъ Пишурка, по туй време агентъ на Баварското параплунно дружество по Дунава.

Пишурка, като познавалъ всичките перипетии на църковните въпроси, понеже стоялъ въ тънъ на прѣка съ иѣкъ отъ прѣдставителите, и като знаелъ за близкото разрѣщение на тоя въпросъ, поглемала на работата отъ съвръзено друга гледна точка.²⁾

Той съзналъ за Антимъ и го познавалъ много добре; знаелъ е, колко тоя владинъ може да помогне на дѣлътъ морално, ако бѫдьше съ дѣлъцѣ и въ дѣлътъ — затуй той е казалъ на лѣдо Прото да отиде на парахода и го посрѣди като владинъ. Когато дошълъ въпросъ до квартира, кѫдѣто би можалъ да сѣйтѣнъ владината, понеже въ Ломъ имаше архиерейски домъ, а кѫщата, въ които живѣше лѣдо Прото, по туй време бѣше моя дома, който бѣше неудобенъ за единъ такъвъ високъ сановникъ, то Пишурка казалъ, че той въпросъ е единъ отъ най-леснѣтъ. И наистина, високопрѣбенътъ Антимъ дойде въ Ломъ, посрѣдната отъ лѣдо Прото, и се настани въ пригответената квартира въ дома на Първанъ Тодоровъ Чиганелски — тъсть на Пашурката, която кѫща бѣше най-красива и удобна. Съ своето минаване отъ скелето до кѫщата, лѣдо Антимъ, съ своята усмивка и съ своя лъсъ, е привлѣкълъ вниманието на всички граждани. Той е вървѣлъ посрѣдъ улицата — както това бѣше общичъ да правятъ великиятъ видни лица — и народътъ благовѣнно е ста-

1) Туй е наистина изложенъ въ нашите материали.

2) И самиятъ владинъ Доротей се справилъ до Пишурка, и въ всѣкое време е искалъ неговия съѣтъ.

валь на кракът и съ свалена шапка е приемалъ благословенитета на владиката³⁾. До хаждането, на дълъ Антимъ стапала за минута извѣстно въ цълъ градъ, и много видни граждани са отишли да му цѣлуват ръка. Обстоятелството, че съ него бѣлъ Пишурката и че се настанилъ въ дома на неговия тѣсть, спомогнало много за това добре разположение на народа къмъ владиката. Депутация, състояща се отъ дѣло Прото, Пишурка, Ценек Тодоровъ, Тодоръ Атеншайкъ, Ангелакъ Иванчовъ, Недѣлко Филчовъ, дѣлъ Бечо и други иѣкои граждани — отишли пръв и му цѣлували ръка и го молили да се присъедини къмъ народното дѣло. Той отговориъ буквально тъй: „Зеръ, като българинъ не съчувствувамъ на дѣлъто, и нима не митъ за рода си? Не е далече, и тоза ще стане“. Всички са отишли съ добро и благо изпечатлене отъ разговора съ просветителя владика, какъто не бѣха виждани ни дѣлъти ни.

Само единъ човѣкъ не остана доволенъ отъ туй положение на работата, защото се боеше за владишината,⁴⁾ но нѣмаше що да прави.

На втория день дѣлъ Антимъ посети училищата и пристягътува на прѣподаванията и визитъти на учениците. Тогавашните учители: Никола Първановъ и Илия Щърбановъ го посрещнаха като владика; и отъ тоя кратък разговоръ останаха пленени отъ владиката, а и владиката — пленен отъ тяхъ. Отъ той день се завърза онъз близко и искрено приятелство между дѣлъ Антимъ и Никола Първановъ, поетогра по съмртта на постъпъти. Въ този денъ азъ имахъ гоѣтматъ честь, като прѣзъ ученикъ, да бѫда прѣдставенъ на дѣлъ Антимъ, който ме благослови, и, като се научи че съмъ бѣдът и още спраче безъ баща и маѣка, все ме подъ своето покровителство, което светието владика не отегли до сънятъ смъртъ.

Приближаване недѣлнината дено, и дѣлъ Антимъ, дълбоко вѣрвашъ и религиозенъ, покъзела да иде на вечеря. Пишурката го отклони. Но сутрината, обаче, придруженъ отъ съжия дѣлъ Антимъ, дойде и въ прѣвъ. Св. Литургия служение дѣлъ посп. Симеонъ⁵⁾, на пѣвницата бѣха: учителите Никола Първановъ и Илия Щърбановъ, а ини бѣхме пѣвци. Пишурка за мѣстото на пѣвницата и пѣ прѣзъ всичкото време на св. Литургия. Дѣлъ Антимъ, обѣтъченъ въ архиерейската мантия, възлѣзъ на трона. Народътъ, който не бѣ виждалъ владика отъ десетина години и който не звѣше изтико за положението на работитъ, като видѣ още и Пишурката съ други учители на пѣвницата, трупащие се около трона на владиката. Напечтина, чорбаджи Иванчо дойде и се опита да направи демонстрация, но прѣтъръпъ ильно фрияско, защото, когато той си наѣзда изъ прѣвъта демонстративно — никой го не посѣдѣва. Св. Литургия се продължи. А на великия входъ свещениците възгласи: „Архиерейство твоє да помяннати Господъ Богъ въ царстви споменъ“ и т. н. Дойде време до причастене. Дѣлъ Антимъ каза една та-ка-ка хубава и трогателна проповѣдъ, отъ която всички пристягъвации богомолци плачеха съ гласъ; дори и свещениците плачеха съ гласъ. Такава топла, искрена и високоназидателна проповѣдъ църквата на „Св. Никола“ никога не бѣ слушала. Високопрѣбесненятъ владика, покрай

другите въпроси религиозни, докосна се и до най-блъзкото мѣсто на опона врѣме: до църковния въпросъ. Той напълно удобри искащето на народа да си има родни архиерей и да се моли и чете на родния си езикъ, но за всичко, каза той, трѣбна да се върви бавно, та адрено. Които общака — той стига по-рано и сигурно: „Като българинъ, мога ли — каза той — да бѫда противът? Не; но като архиерей, които ноши отговорност предъ Бога и предъ паството, азъ знамъ, кога ще поведа туй паство изъ тоя пѣтъ, който се тѣй искъ отъ народа. Вървете съдѣтъ мене и не се бойте; пѣма да ви изведа на пусто, безводно мѣсто, чито ще ви заведа въ гибелъ — било ду-ховна, било народна.“

Поель рѣчта, самъ той раздалъ нафора, и хранилъ съ тѣлчка да му цѣлуватъ рѣжката. Дори и когато си наѣзда изъ църквата двора и улицата църковна бѣше прѣблъшена съ нароль, които му цѣлуващите рѣжки и искаше да приеме благословенитета му.

„За такъвъ народъ, за такова стадо — грѣхъ е ако пастиръ се не жертвува“ — казаътъ той на Пишурката.

Туй разположение на народа къмъ дѣлъ Антимъ накара дѣлъ Прото да му даде една частъ отъ събраната владишинца и съ това улекчи финансовитъ маѣкъ на дѣлъ Антимъ⁶⁾.

Тъй стана черкваването на дѣлъ Антимъ въ Ломъ, съѣдователно, погрѣши съ и несѣри свѣдѣння, които излагъ г. Радиновъ въ своя споменъ.

Дѣлъ Антимъ оѣнка града Ломъ, било по климатически условия, било по добротата на гражданинъ, и рѣши да живѣ въ той градъ; дори той бѣ наимисълъ да прѣнесе и митрополията въ Ломъ. Понеже кѫщата на Първанъ Тодоровъ, като частна кѫща, не можеше да му служи за постоянно жилище, стъ грижата на Пишурка и по желанието на самия дѣлъ Антимъ, намѣри се кѫща, близо до кѫщата на Пишурката, въ Варуша, а именно кѫщата на Младенъ Язджията, баща на Тома Младеновъ, кѫдѣто се прѣнесе. Тука въ горния катъ съ четири широки стани, удобни и постлани, прѣкара дѣлъ Антимъ всичкото си врѣме до отпътуването си въ Цариградъ. Като близо до кѫщата на Пишурка, прѣзъ двора на Яко Ценевъ, дѣлъ Антимъ е гостувалъ всички денъ на Пишурка, дори много пѣтъ е обѣдвалъ и вечерялъ въ неговия домъ. Тукъ, въ този домъ, отседваше и дѣлъ Доротей вѣзкога, когато минаваше прѣзъ Ломъ. Въ този домъ на Пишурката станаха и нѣколко срѣти между двамата архиереи, които са размѣнили мнѣни върху дѣлъта на патриаршията и изрѣхъ хода и положението на българския черковенъ въпросъ.

Пишурката, който е стоялъ въ прѣписка съ иѣкои видни дѣлци въ Цариградъ и получаваше редовно български и иѣкои гръцки и френски (Courtier d'orient) вѣтнини, е държалъ въ теченіе, както дѣлъ Антимъ, тѣй и дѣлъ Доротея въ Берковица.

Изъ тия части и дѣлци сношения дѣлъ Антимъ стапала много откровенъ прѣдъ Пишурката, комуто е открила цѣлата си душа; отъ всичко Пишурката познава, че има прѣдъ себе си не единъ човѣкъ фанариотъ, но единъ отличенъ патриотъ, учень маѣкъ и дѣлбонъ богословъ, украсенъ

3) Много други подобности съ вмѣстни въ материали-тъ, съобщени ми отъ самия дѣлъ Прото.

4). И туй е обяснено на широко въ материали-тъ.

5) И за тая владишинца се разправя на широко въ материали-тъ.

съ всички добродѣтели, каквите липсаха на дѣдо Доротея.

Какво пърши ломекиятъ чорбаджия срѣдъ дѣдо Антима и ерѣцо Пиншурата, дѣто държи грѣкъ владика въ Ломъ и го прибира въ кѫщата си — туй е изложенъ на широко въ материалитѣ. Но всичко остана безъ устѣхъ, защото дѣдо Антимъ не бѣше грѣкъ-фанариотъ, а патриотъ-българинъ и носѣше не раздори и омраза, а любовъ и съгласие.

Положението му се подобри до толкова, щото той се сѣмѣлъ да направи обиколка изъ Ломската и въ нѣколко села изъ Бѣлоградчишката казац. Навсѣкаждъ е билъ посрѣданъ съ литии и пѣни и въ много цѣлкви е служилъ архиерейска служба, за каквото християнинъ жъдуваха. Да спечели талъ любовъ на народа, дѣдо Антимъ дължеше на своята лични качества: благъ, крѣсть, чистотъ, дѣчелъ, а съ свещеницитетъ тихъ и вѣжлиъ; той е привличалъ народъ още и съ своята плѣнителни проповѣди, които е държалъ на проѣтъ езикъ, каквите проповѣди християнитъ и свещенициятъ никога не бѣха слушали. Въ прѣмѣ на тая обиколка, въ града Ломъ стана едно знаменито политическо сблѣтие, което сматрали гѣляла градъ и затѣйтѣ въ затворъ много видни граждани. Попътъ василовски, Димитъръ, и ломскиятъ младежъ Димитъръ Ангеловъ бѣха заловени и затворени по ради тѣхното участничество въ Букурешкия революционенъ комитетъ. Ведно съ тѣхъ бѣха по-постъ арестувани и закарани въ Видинъ: Пиншурата, учитель Никола Първановъ, учитель Илия Щрбаповъ, пищущия тия редове, макаръ и ученикъ Каменъ Шумановъ и още нѣколко граждани. Кой прѣдалъ, както двамата прѣбяха бунтовници, така и другитѣ — туй е обяслено другадѣ.

Въ Видинъ, като ни подвергнаха на пай-строги изгѣдъзания и като правиха нѣколко пати очи ставки съ двамата уличени вече въ бунтовничество дѣйци, освободиха всички съ изключение само на Пиншурата. Никой не знаешо, защо оставиха само Пиншурата. Дѣдо Антимъ, които се бѣше вече върналъ отъ обиколката, като се научилъ за станалото, много бѣше се опечалилъ; той още повече се бѣ опечалилъ, когато освободиха настъ, а задържаха Пиншурата. Той отиде на ковача при Каймакамина и го помоли отъ неговото име да телеграфира на напада такова изявление: „Азъ обѣщаамъ въ дома на той човѣкъ; ако е той бунтовникъ — тогава съмъ и азъ. Толковъ познавамъ неговата невинностъ. Моля за неговото освобождение“. Туй ли подѣбѣствува или друго, не знала, но Пиншурата бѣ освободенъ още на другата дено и се връна изъ Ломъ.

Това още повече сдружи двамата и роди по-между имъ още по-голямо довѣрие. Дѣдо Антимъ бѣше съвѣршено прѣтърпяналъ дѣлото народно, бѣше го прочулъ отъ каноническа и догматическа гледня точка и бѣ съ произнестъ за неговата правота. Само чакаше удобно врѣме да изпиши своето адѣво рѣшеніе.

Това врѣме дойде.

Прѣзъ октомври мѣсецъ 1868 г. великиятъ везиръ изпрати на Веленската патриаршия извѣстънитъ два проекта, съ които се проектираше двама на рѣшаване българския църковенъ въпросъ съ предложение да избере отъ два единъ проектъ, или пъкъ да посочи тя трети.

Тая постъника на правителството отъ страна на машитѣ представители въ Цариградъ се зе като

знакъ на окончателно рѣшеніе на въпроса, затова побѣрѣзаха да оповѣстятъ туй на народа: тѣ изпратиха съ писмо прѣписъ отъ тия проекти до всички общини и видни дѣйци изъ провинциите, а така също изпратиха особни писма до всички владици, които бѣха родомъ българи.

Такива писма съ дата 15 октомври 1868 г., съ прѣписъ отъ проектиятъ бѣха изпратени и до Пиншурата съ молба да ги прѣдаше на високопроѣбовещенитъ митрополитъ: Антимъ и Доротея, за които не се знаешо положително кѫде постоянно прѣбиваватъ.

Писмото на Доротея се изпрати въ Берковица, а на Антима се даде лично въ Ломъ.

Когато Пиншурата е отпелъ писмото на дѣда Антима въ кѫщата му, той билъ придруженъ отъ Ангелаки Иванчовъ, Недѣлъко Филизовъ и отъ Ценко Тодоровъ Чиганелски — и примирилъ видни пателенти граждани и круни тѣрговци. Писмото било получено още сутринта, но Пиншурата нико то не казалъ на дѣда Антима, защото искаше да го изненада по единъ такъвъ тържеественъ начинъ.

Прѣдаването на писмото било придвижено съ кратка рѣчъ; когато дѣдо Антимъ отворилъ писмото и го прочелъ, той го изпучналъ и заплакалъ, като казалъ: „Се дѣнь великтъ зѣлъ и празникъ Осаница.“ Тогава тържествено обявилъ, че прѣгръща дѣлото.

Пиншурата и другитѣ му цѣлували ража и той прѣгъръщалъ всѣкого. Радостната вѣсъ се пръвнала изъ града и народътъ се събра въ църковните клепала. Тукъ се отслужилъ молебенъ, лично отъ дѣдо Антимъ; а посль отпили на конака и чрѣзъ каймакамина изявили своята признателностъ и благодарностъ къмъ правителството.

Изѣстното, че дѣдо Антимъ прѣгръща дѣлото, се съобщило и въ Видинъ и въ Цариградъ на владиците. Отъ Видинъ прѣтигнала особна депутация, които отъ името на народа го канила да отиде въ Видинъ.

Бедната било съобщено и въ Бѣлоградчикъ и Кула, и отъ всички общини, които до това врѣме бѣха сбърчани, владинината, се отпуснала една значителна сума на дѣда Антимъ, като се задължили вѣте да не се бръкватъ въ владинските пари, които архиерейските намѣстници ще сбърчатъ и ще изпратятъ на своя архиерей.

Дѣдо Антимъ пристигна въ Цариградъ на 25 декември 1868 г. и отседна въ Орта-кьой въ кѫщата, дѣто живѣше дѣдо Панареть Пловдивски, а на 26 декември 1868 г. подписа своето отказване отъ патриаршията.

Това сѫ истиинскитѣ и вѣрни факти по прѣпълането на дѣдо Антима въ Ломъ и по неговото отказване отъ патриаршията.

Погрѣши е и датата, която посочва г. Ради-весъ; той отнася тия събития прѣзъ 1867 г., като го се знае, че тѣ станаха прѣзъ 1868 г.

Дѣдо Антимъ бѣ назначенъ за Видински митрополитъ прѣзъ м. априлъ 1868 г.; въ Ломъ пристигна прѣзъ май, а стоя въ Ломъ до 26 ноември 1868 год.

Ив. Вазовъ.

Послѣдниятъ му денъ.*)

(Видѣніе)

Това бѣше прѣдъ хиляда години, тъкмо на 2 май.

Слѣпцето и тогава пакъ тъй лачешарно грѣше отъ синъто небе надъ хубавата българска земя; вѣтрептъ пакъ тъй нѣжно пшунѣше въ зеленитъ гори, славейтъ пѣха въ клоните на дървесата, клепалата на монастирите ехѣха въ плавинските самоти, оралата на орачите теглѣха черни бразди по полетата.

Въ единъ старо-планински монастиръ, въ пѣчното мѣстечко на двора му, него денъ царуваше тревога.

Брататъ съ отриженъ лица, съ безпокойни погледи се шураха по трѣянсалите площи, влизаха бѣзо въ една килия и излизаха изъ нея съ опе-по-утиженъ лице и наскърбени очи.

Заподъ въ тая килия сега бѣ на смъртното легло единъ старъ седемдесетъ и пять годишненъ иконъ.

Той лежеше на простирано сламено легло.

Дневнинътъ сѣдѣлъ, като минуваше прѣзъ запрѣтеното съ желѣзни прѣчки прозорче, освѣтяваше бѣдно, излито лице съ дълга бѣла брада, които покриваше голъма част отъ гърдите на старата, обѣтъчена въ бѣдо монашеско расо.

Смъртните туряше вече печата си на лицето на патника къмъ другия свѣтъ. Той имаше изражение неземно, исковѣщано и нищо вече отъ тревогите на този миръ не се отразяваше по спокойното му и високо чело.

Само дълбоко хълтналътъ му очи свѣтѣха и живѣха. Пламъкътъ на живота, почти напуснатъ това изнурено тѣло, сѣкаше, се бѣ съръдътъ и сглѣстътъ съ яростъ и съ очитъ. И тѣхниятъ погледъ, дълбокъ и властенъ, погледъ на умиращъ орълъ, пробиващъ голата стъна, лѣтѣше иѣ пространствата, надъ безкрайните прѣѣли, надъ всичко, що се простираше между Охридското езеро и Унгарската равнина.

Тогъ смъртникъ бѣше царь Борисъ.

Очите свѣтѣха и очакваха.

— Иде ли? — пошушиха безкрайните уетни. Принеѣствуващътъ братъ отговориха:

— Наблизижа.

Погледътъ на умиращия царь блесна.

— Много се бави, а смъртъта бѣза... — избѣбра Борисъ. Искамъ да го видя.

Малко врѣме мина и въ монастирския дворъ голъма шестъ се чу. Клепалата забиха; конеки подковки засъзтиха по плочинѣ, защатката саби.

Вѣтъ бѣзо единъ величественъ, въ разпрѣдъ на мажествена сила и красота зовѣй, съ златенъ плъмъ на глава, обѣтъчена въ багреница, и падна на колѣни прѣдъ леглото на умиращия, цѣлуваики и покривайки съ сълзи костелната му рѣка.

— Тате! — попътила порфирионената мѫжъ.

— Симеоне! — попътила иконкътъ.

И, като стисна съ студенинъ си костелни рѣщи, неговитъ силни, топли и юнашки рѣжи, продума:

* Заето изъ сп. „Българска Сбирка“.

— Велики еши, напушъмъ тоя свѣтъ и земята, които общахъ, и народътъ, за който милѣхъ. Слѣдъвай мажестенно забѣти ми, слѣдъвай все тъй славно изъ маѣчиша пать, който азъ напуснахъ поради безенлието на старитѣ години; съ правда въ царството, съѣтълъна; да зарува подъ твоята сѣника пращата Богъша и истината на Христовото слово. Любъ тая земя, както азъ я любихъ, и нека срѣдъ славата на твоето побѣденоно орѫжие цѣти въ нея миръ, щастие и добродѣтели, и нека възвеличинъ до небесата името си, и нека въкобѣтъ го помнитъ съ почти и поклонънія да го произнасятъ съ гордостъ. Да озари Богъ твоята мѣстъ и да укрѣпи твоята десница за слава и гордостъ на народа ми.

И като рече тия думи, великиятъ старецъ благослови пакъ сина си и прѣдале Богу духъ.

И Симеонъ раздѣла царската си багреница и обѣлъ съ горещи сълзи истината рѣка.

Навътъ клепалата забиха тѣжествено и скръбно. Платъ и риданія се чуха на двора.

Въ келията бѣше тихо.

Симеонъ, колѣнъчилъ прѣдъ смъртното легло, обѣгъти съ сълзи, се молѣше.

Навътъ клепалата биеха скръбно и тѣжествено...

София, 14 април 1907.

— * —

Василь Узуновъ.

Прѣди црква.

Осемъ години вече изтекоха, откакъ г-жа Мария Радкова е вдовица. Сега тя е на тридесетъ години — въ разцѣпта отъ своята младостъ и хубостъ. Ревниви моми и булки я ублажаватъ и тайно ѝ завиждатъ, че като нея нѣма друга тъй стройна, прѣтъва и красива. Но Мария не се радва, както нѣкои, на хубостта си, която скоро прѣѣзвѣва: не се радва и на хубавата къща, що ѝ остави поклонънія съ спругъ, нито на кипната градина съ разновидни плодини дървета, нито на буйнѣтъ лози съ ароматомъ грозѣ; та се радва само на сладката вѣра въ Бога, и въ бѫднина животъ. Това е най-най-драгоцѣнно съзърzenie, което скъпли и пази, както нѣкой искенътъ спъргутъ милата си съ-спруга. Като вѣнчъ на пейната чиста радостъ Богъ ѹѣ бѣше даль и дѣлъ дѣница — Милко, десетгодишно прѣграво момче, живъ портретъ на трагично загиналия си баща, и Вѣра — момиче на 12 години, наследило венчичи черти на майка си.

Мария съ бѣше отдала отъ втора женитба и се бѣше отдала да възпитава своятъ дѣца, да помога на близки и далечни и да проповѣдува съ чистини си животъ — колко е сладко да е примиренъ човѣкъ съ Бога и да живѣе подъ Негово винаги.

Тя бѣше съвршила гимназия и не прѣставаше въ свободно врѣме да допълня образоването си. Та искаше да даде и на дѣцата си здраво образование, което да почина на религиозенъ мирогледъ. Единичното и желание за тѣхъ бѣше — да ги подари на обществото единъ денъ жизнедорожащи и изпълнени съ горещо чувство да радиатъ за народното духовно и материално благо. Та често насамъ лѣвше сълзи за милия си съпругъ, ѹо-

от друга страна благодаръше Богу, че тая печаль събуди у нея религиозно чувство, което съвсемъ и нѣмаше прѣль кратки съпружески животъ.

Приятна майска зарань. Недѣля е. По полето чуцулигитѣ вият сладки пѣси и се прѣмѣтат вратоломно въ синия небесенъ просторъ. Подъ стѣхитѣ на кѣщата весели лѣстовици прѣлѣтат и отлитатъ; донасятъ яз. човѣкѣ си храна на свонѣтъ голицарчета. На дуго мѣсто гълъбъ въ удобни клетки гукаятъ и се наслаждаватъ отъ тихии съпружески животъ. Колко пѣти тѣ сѫ будили мили спомени въ Маринката дупна и сѫ изтръгвали сълзи отъ очите и. Въ обширната градина лѣхи разновидни цвѣти цвѣтили. Тѣ сѫ вирнали главички. Засемѣнитѣ имъ лица обливи златна слѣпичева свѣтлина. Нѣжностъ вѣтреятъ ги полютъ. Всички сѫ мили и гиздани, но ни едно между тѣхъ не може да се мѣри съ чудните рози, цвѣтили тая зарань. Далече вѣтреятъ разните тѣхния рабеки дѣхъ. Около тѣхъ се носятъ роящи пчели, кацатъ отъ роза на роза, наслаждаватъ се отъ божествените нектаръ и отлитатъ къмъ кошаритѣ, да си ежатъ нѣщо и за зима. Трепетликитѣ трепятъ като стрѣдата на чувствителните дѣвици. Пчели, мушки и бръмбари бръмчатъ. Чуцулиги, славен, носове пѣятъ. Листата излеко шумятъ. Всичко това се слива въ единъ сладъкъ шумъ, който относно описва една пробуденитѣ у леглата и сутрѣннитѣ сладъкъ сънъ пакъ ги понася на лекитѣ си крила.

Още отъ ранни зори Мария е на крака. Тя бѣроѣ извѣршила необходимата сутрѣшка работа, облѣче празничнитѣ си дѣхни и, съ Библия въ ръка, отиде да седна въ градината до самите рози. Дълго времѣ тя чете и чака да станатъ дѣцата ѝ. Най-после ти имъ извика: „ставайте, дѣца, че късно ще стане за черкова. Ставайте да видите, каква чудна майка зарань е настанала!“ Слѣдъ дѣвъ-три минути отъ спалнята на прозорниците къмъ градината се показаха Милко и Вѣра.

— Ха, мамо, ти си вече готова за черкова!¹ обади се Вѣра.

— Да, мила! Побѣрзайте съ Милко и вие². Слѣдъ 20 минути и дѣйтѣ дѣца вече бѣха готови. Тѣ излѣзоха и отидаха въ градината при майка си. Тя ги пѣлуня по руменитѣ булки, а тѣ ѹѣлуваха рѣка.

— Е, дѣца, виждате ли колко се е разхубавѣла градината? Сега е май, та и тя се е облѣкала и: празнично обѣгло като настъ. Май е празниътъ на природата. Гледайте, колко сѫ весели и птичкитѣ, и дърнестата, и цвѣтията, и трѣзвитѣ и всичко! Нали?³

— Да, мамо!⁴ отвѣтраха дѣцата.

— Но знаете ли, че всичката тая прѣлѣсть е само едно слабо отражение на оназ вѣнна млада хубостъ, що владѣе въ райските простори? Апостолътъ каза: „догѣлко око не е видѣло, ухо не е чуло и никому на сърдцето не е дохождало то, което е приготвилъ Богъ за ония, които го любятъ!“

— Колко хубаво трѣба да е тамъ!⁵ вѣклики Вѣра.

— Богъ съ приготвилъ⁶, продѣлжи майката, и тоя сѣть, и блаженитѣ райски полета все за човѣка: тоя сѣть за едно състояние на духа, онзи — за друго⁷.

Въ това времѣ Милко се бѣше загледалъ въ небето, като че искаше да зърне задъ небесовода

другия миръ. Обърна той очи къмъ земята, па погледна майка си и продума: „Онзи денъ ни разправише учитель за живота съѣдъ смѣртъта и за наградитѣ, що е приготвилъ Богъ за добритѣ. Слѣдъ съѣрника на урошицѣ, като си тръгнахме, единъ ученикъ се доближи до мене и ми каза: „Милко, знаешъ ли, че баща ми всичко това смѣта за измислица: нѣмало било ни задгробенъ животъ, ни ада, ни рај; всичко било туха на земята.“ Азъ му казахъ, че отъ баща му има поумни хора, които вѣрватъ пѣти, че има⁸.

— Слушай мами!⁹ обѣри се Мария: „Богъ ни е открилъ. Себе си и пѣлата безкоечностъ тъй, че ние можемъ всичко да виждаме не само съ духовните очи, ами и съ физическите си. На колоквия Богъ е открилъ още оттука на земята да разглеждатъ небесните блаженства простори! Свѣщенното Писание е пълно съ такива прѣмѣри. Но ако се срѣдатъ такива хора между настъ, които да не виждатъ, даже природните хубости и да се наслаждаватъ, макаръ, че иматъ очи, то колко повече ще срѣщате и такива, на които духовните очи сѫ ослѣпѣни отъ страсти и прѣстъжелания, та нищо не могатъ да виждатъ!“

Въ това времѣ вѣтреятъ духна по-сложно и отъ една прѣѣтѣла роза липиха почти всички листа. Това обѣрна внимание и на тримата. Мария все поводъ отъ това да подчертава прѣѣтъ рожбите си една велика истина:

— Видѣхте ли какво направи вѣтреятъ съ листата на тая роза?

— Да!¹⁰ отвѣтраха тѣ.

— Тѣй отвѣтъ животъ всички наши нераумни мечти и ище, понеже не знаемъ. Божествената пѣнь въ такива случаи, мѣмъ се, скрѣмимъ, безъ да мислимъ, че Богъ иска съ това да ни научи и прѣдпази отъ нѣкое сигурно зло. Той допуска да реализираме всичко, че е за наша лична или обща полза. Ако майката бди и трепери надъ дѣцата си, колко повече нашиятъ Небесенъ Баща, Който е съзвѣница Любовъ!

Въ това времѣ Мария погледна джобния си часовникъ и каза, че е времѣ за прѣкна. Слѣдъ нѣколко минути бѣха вече на улицата, като затвориха портата подиръ си. Тайна радостъ трептѣше по лицето имъ. Милко и Вѣра многа обичаха да слушатъ церковните пѣси, които хорътъ напълняваше чудесно. Църковното пѣніе будѣше въ душите имъ идеи за пѣсните около Божия прѣтъолътъ. Като отминаха нѣколко крачки, Мария попита сѣянито:

— Дѣца, зехте ли си паритѣ за милостиня? Ако не сте, вѣрете се, додѣ е близо¹¹.

— Зехме ги, зехме ги, мамо!¹² вѣсело отговориха дѣцата. Въ това времѣ минаваха край класното училище. Въ широкия дворъ имаше изѣн-редно много хора. Отдѣлни купчии се разговаряха живо; едини говорѣха весело, а други раздразнено, като си помагаха въ обясненията съ бѣзроѣ ръкомахане. Въ общата шумотворица се чуваха само отдѣлни фрази и думи, безъ да се схваша изглѣдо нѣкой разговоръ.

— Какво е това мамо?¹³ попита Милко.

— Изборъ, сине, изборъ!¹⁴ Каза майката и дѣлбоко вѣздѣхна.

— Мамо, защо се толкова опечали и така надѣлбоко вѣздѣхна?¹⁵ запита Вѣра.

— Винаги, като минавамъ край това училище, азъ се опечаливамъ. Слѣнчеститѣ явори въ той

дворъ съ нѣми свидѣтели на мрачни сцени. Потоци кръвь ежъ оросявали дворъ и училищнитѣ стѣни. Една година прѣди освобождението, нѣколко възстанници сѣѣли въ града за работа и се притили въ училището. Между тѣхъ е билъ и мой баща. Ненадѣнѣто лице ги забѣгвало и обадило на турската властъ. Бързо едно отдѣлѣніе войска обгражда училището и прѣдлагатъ на възстанниците да се прѣдадатъ. Тѣ отказаны. Тогава войската отправи пушкътъ си къмъ прозорниците и захваща да стрѣля. Отгена градушка обсипала отвредъ училището Но възстанниците не се упазили: започватъ и тѣ да стрѣлятъ отвратъ. Нѣколко турци вече покланали. Топла кръвь зела да шурти на червени бари. Стрѣльбата и отъ двѣтѣ страни продължавала, додѣ училищнитѣ потонти пропаднали заедно съ възстанниците. Ето тѣй намѣрилъ своя страшнаятѣ край баща ми. Доождъ освобождението. Но сѣѣтъ много години въ училищния дворъ произвеждатъ изборъ. Това бѣше недѣля заряна. О, Боже, нима недѣлнинъ денъ трбаше да се одѣнумува съ такова страшно събитие въ моя животъ! Баща ви тръгва на црква и на връщане се отива да си пусне блокетната. Дано не го оставатъ самъ да, ходи на пръкъ! Беки тогава не се отбише въ училищния дворъ! Тъкмо се отправилъ къмъ урнатата да си пусне блокетната, сбиватъ се нѣколко души отъ двѣ различни партии, изважда пѣкъ револверъ и го отправя въ гърдитъ на своя собственъ братъ, задѣто въръзъ запитвали противниците. Иагърмъя, и куршуза, вмѣсто да се заби въ цѣлъта, пронизва прѣзъ слѣпнитѣ очи вашия баща. Луїзата червена кръвь, той пада същия мигъ и издъхва. Тъй щото на нова сѫщо място, дѣлъ даде живота си за свободата на отечеството моя баща, трбдало да убиятъ неговия зеть освободенитѣ. О, дѣла, дѣла, ако знаехте колко ви се радваше и какъ естрастно ви обичаше, сърдцата ви биха се стопили отъ жалъ!*

Веднага се налагаха очитъ на Вѣра и Милко и ближака та намокриха розовитъ имъ букси. Като забѣгъ за това, майка имъ ги ободри: — знаете ли, мили дѣца, че единъ денъ ще видимъ и дѣлъ ви — моя баща, и вашия. О, радостенъ денъ! О, благославна ерѣца!

— Истина ли, мамо? — попита Милко.

— Да! Горѣ всички ще се познаваме и ще се радваме единъ на другъ сѣѣтъ, толкова дълга раздѣла. Най-великото Божие дѣло е, дѣло съ надарени хората съ вѣчънъ животъ.*

Въ това време доближиха до прѣквата и камбаните възвѣстиха, че започна службата. Прѣдни да вѣзватъ, майката добави:

— Дѣца, молете се за дѣлъ ви, молете се за баща ви, молете се за цѣлия свѣтъ.*

Мнѣнія и отзиви.

На единъ „малькъ“ отговоръ. Въ брой 19 на „Духовна пробуда“, въ отдѣла малки отговори, се отговаря на статията ми „Нѣкои слаби страни на статията света лъжа“, помѣщена въ „Църковенъ вѣстникъ“ м. г. бр. 51 и 52.

Фактичната страна на този отговоръ ежъ аргументъ противъ статията ми. По естество, тѣ сѫ старата пѣсень на „Духовна пробуда“, припомото-

рена на напѣтъ, въ който звѣнѣтъ не особено красими звучета. Работатъ се състон въ туй, че „Д. пр.“ учи, какво трѣба да се измѣнѣтъ, подобратъ социалните условия, та така да се подобри и личнинътъ животъ. Евангелието, напротивъ, учи — съ думи и дѣла — че трѣба да се възпита личността, за да се подобри обществото. Спасителътъ не бѣше социаленъ реформаторъ, а тъкъ проповѣдникъ на високата правда; и въ дѣйността си Той отива отъ частното къмъ общото. Простиѣтъ рибари, митарътъ, блудницата и др. бѣха прѣдметъ на Неговите най-нѣкни грѣхи. Ала за да стопли сърдцата имъ и да събуди дрѣмешата имъ съвѣтъ, Той ги учеше прѣдъ венчко да вървятъ въ Отца Му. Значи, върната гаранция, за да се подобри частнинъ, а оттамъ и обществения, животъ е старанието да се въздѣлѣствува нравствено на личността, да се отучи тя да лъже, краде и пр. А това се постига, кога човѣкъ е облегнатъ на една твърда и несъмѣнна вѣра въ Бога. Това е и нашето становище. Та иѣждъ и „Духовна пробуда“ подвръща това гледище. Така, въ бр. 1. год. I, въ директивната статия „Нашата задача“, се казва: „Съвѣтъ не въ наредбѣтъ е злото. Злото е въ личността на българина, а тая личност не е вече съ такава крѣпка вѣра въ Бога и въ Неговата правда, а съвѣтъ му е попрѣтъ пълна къмъ неговътъ възвишени веленія: „Обичайтъ се единъ другъ, като братя, защото сте дѣца на единъ Баща, който е на небесата! Стремете се да станете съвѣршени тѣй, както е съвѣршен Баща ви на небето! Дирете първо царството Божие и Неговата правда, а всичко останало само ще дойде“. (к. р.), (стр. 4.). Мотото на това описание е: „Азъ съмъ пѣтъ, истинъ и животъ!“ (Ис. Хр.). Значи, при какви и да било условия, Той е истинъ, и истината въ частнинъ човѣкъ подобрава и продължава да „опитомява“ живота на обществото. Измѣрете сега разстоянието отъ тѣзи мисли до думитъ: „Трѣбва слѣдователно да се боримъ съ лошиятъ условия“ (к. р.) не живота, при които лъжата излѣжда да е свѣта“ и т. н. (бр. 19, стр. 16). Противорѣчие, нали? Но какво да стори „Д. пр.“, когото се напира между дѣлъ стѣни, притискащи като египетски пирамиди: трѣбва да защити етъ „Света лъжа“, па и да задоволи овся свой аби-натъ, който я застася да отговори. (Г. И. В. Защо ще му отговаряме? — Това е началото на отговоръ).

Казва се въ отговора, че съмъ ужъ бѣль на-залъ, какво „Д. пр.“ проповѣдала лъжата. Дѣлъ въ статията си съмъ казалъ подобно иѣмъ? Азъ просто констатирахъ истината: отъ Петровъ допушта въ извѣстни случаи лъжата и при това — и кинъ съ най-западната епитетъ — свѣта и нарича. Нека всѣки прочете внимателно ст. „Света лъжа“ и ще види, такъ ли е това. Въ статията си казахъ, па и сега пакъ ще запитамъ: какво иѣмъ е туй „условия“ и какъ могатъ тѣ да се подобратъ? Нали условията и обстоятелствата се ставатъ отъ хората; — каквито сѫ хората, такива ще бѫдатъ и тѣ. Прочее, не условиша, а хората, душитъ трѣба да очистимъ отъ грѣхове и пороци, ако искаемъ да се подобратъ условията: истината ще ви освободи (думи на св. Николай) отъ злото и неправдата, отъ тежките обстоятелствства.

Отговоръ ми се и на тали чистъ отъ статията, дѣло зачеквамъ въпроса — може ли да се обясни по естество на назинъ, безъ баща, зачатието на

Ие. Христа, който въпросът подига професорът Бахметиев, а поддъвма и коментира „Д. пр.“ въ бр. 3, год. I, въ отдея „Хроники и бължки“, подъ заглавие: *Раждане без баща*.

Несъмнено, професорът съ свѣтила на науката; тѣ водят останалото човѣчество къмъ възвишения ефери на истицата при изучаване природата. Ала тѣхниятъ путь е труденъ и тръглишътъ въ той за всѣкъ, който пръсти върви въ неизвестната страна. Хората на науката, из устрема си да дирятъ истицата, се много лутатъ и прѣбъзватъ; тѣ често си служатъ съ догадки, прѣдположения, хипотези, а по хипотези често пакъ зададатъ, по аналогия, заключения, които даватъ за бесспорна истина. Но често пакъ нѣкое ново откритие сринава хипотезата, върху която починватъ толкова заключения, съмѣтани за истина; и тогава аналогичниятъ изводъ пада самъ по себе. Шомъ като проѣздъмъ историята на развитието на науката, това ще ни се непрѣмѣно натраги прѣда умствения наше погледъ. Колко днешни заблуждения са съ смѣтали нѣкога за чиста истина! Земетрес, напримѣръ, въпросъ за самозараждането. Колко форми и перипетии е изтѣрпѣлъ! Още сме сигурни, че единъ денъ науката не ще добие да други мѣйните, какво може да се роди организъмъ безъ участето на „мажки елементъ“? Дали не ще се намѣрятъ нѣкакъ птици, скрити за съвременната наука, чѣръз които мажкиятъ елементъ зема участие въ нѣкакъ оплодотворяване? (Не говоря за размножаване). Та да речемъ, че се наиздраво установи, какво раждането безъ баща въ нишътъ животини и растения е възможно, но кое юн дава право да простира място случая аналогията си и кърху вишътъ животини, върху човѣка дори? Опитътъ и наблюдението на човѣка „искони“ и до сега не е спускалъ подобно нѣщо. Значи, заключението на това антрефиле почива на пѣсъкъ, на съвѣтъ хипотетична, да не река, фалшивъ почва. Като така, запо „Д. пр.“ прибръга да го дадиши прене на колонитъ си, па и върху туй отгъръ да даде своята бѣлѣшка, която се изтъква като доводъ противъ безбожничествъ? Е, добре, „пробуждачи“, но вие въмѣсто да изпишите вѣждъ, ще извадите очи. Нали нѣвѣрните ще юн отговорятъ, или като мене, и доводътъ самъ по себе пада, или пѣкъ, ще юн кажатъ, че, ако може да се обясни по естественъ начинъ раждането на Ис. Хр., тогава какво остава отъ християнската религия? — Той въпросъ и отговоръ му не трѣба да се игнорира... Не, почтаеми господа, съ такива антрефилета вие подкопавате вѣроучението на християнството, което е негова сѫщина и сила, когато имате за девизъ да пазите християнството като зѣница на окото си.

Странно иъ този „малъкъ“ отговоръ ми се вижда и туй, дѣло уважаемиятъ редакторъ каза, че това било за „безбожничитетъ, нѣвѣрнитетъ“. Може ли да има, по сълѣтъ каквато, даѣ истини въ дадения случаѣ: една за християнитетъ, друга за безбожничитетъ? Ако е тѣй, по разобразето на „Д. пр.“, то нека те прави поне тази услуга на читателитѣ си, што подъ всѣка статия, разказъ и антрефилъ да оговоря за кого се пише.

Менъ се не ще да допусна мисълъ, че писатъ на антрефилета е ималъ за целъ да угоди на *мира сего*, защото, вѣрвамъ, той отлично знае даумитъ на Писанието: „Не се съобразявайте съ този свѣтъ, но го прѣобразувайте!“ А какъ ще го прѣобразувате, господа, като давате въ спицанието

си място на такива гибелни за християнското вѣроучение и нравственост хипотези; и въмѣсто да ги обгорите, ги допълняте?

Толкоът за съображеніята противъ статията ми. Сега за формата — езика на отговора.

Езикътъ — ще ми се позволи откровено да отбѣлѣжа — е непрѣстоеенъ не само за единъ водачъ на религията и нравствена мистъръ, но и за всѣкъ обикновенъ добъръ християнинъ. „Той, — каже — еи просто криви душата“ (отговора). Не е достатъчно да се каже тази обидна фраза, но трѣба да се каже дѣло и въ какъ си криви нѣкакъ душата. Иронично, жълчно: „ехъ, че писаниолюбиви отци!“ (к. р.) прилича на вѣрбата на онзи, който има силъ (факти и доводи въ случаѣ), за да надѣлѣте противника си, а самъ ехиднословствува. Азъ би могълъ да кажа много за езика на този отговор, и изобщи за *духовния* езикъ на „Д. пр.“, но има да сторя това, защото по-добъръ да помни думитъ на св. Писание: *Положи, Господи, хранение устомъ моимъ...*

Свещеникъ *Иорданъ Стойковъ*.

Изъ вѣстниците и списанията.

Наши.

„Славянски гласъ“, г. V, кн. 2, 1907. Въ тази книжка г. С. О. съ една къмъ бѣлѣшка подъ насловъ „*Кирилъ и Методий — гръцки авантюристи?*“ съобщава за новата полемична студия на професора отъ Берлинския университетъ, полскиятъ славистъ Александъръ Брюнеръ, по въпроса за покръстването на Моравия. Брюнеръ е поизнатъ като вѣдъ познавач на старославянската култура и се ползва съ добра изѣбѣтност между учениците слависти съ своитѣ прѣдимно филологически трудове. Новиятъ трудъ на Брюнеръ е настроенъ противъ усвояенитѣ досега отъ славяните вѣлагеди за св. Кирилъ и Методий. Съ единъ съмѣтъ замахъ Брюнеръ се мъчи да срѣне всички онова, което величава славянски пропагандисти, опитва се да ги примижи до нѣкакъ-си гръцки авантюристи. Основните положения, на които той гради своя оригинална вѣлагедъ, са създадени: 1. И трите панонски легенди (латинска и славянска) сѫ писани отъ Методий и са, следователно, негово дѣло. 2. Тѣзи легенди сѫ писани въ Моравия не по-късно отъ 885 година. 3. И тритѣ тия легенди сѫ работа тенденциозна, дори лъжливна. За да маскиратъ външдането на славянската литургия, тѣ умислено замълчаватъ изѣбѣти факти, други прѣинчаватъ, а трети излагатъ нарочно фалшиво и нѣвѣро. 4. Цитираниятъ и вложениятъ въ тѣхъ документи (царски думи и папски були) сѫ или фалшиви, или напълно измислени, или пѣкъ умышлено прѣправени, като сѫ прибавени или изхвърлени отъ тѣхъ най-съществени нѣща. 5. Славянската литургия е била единъ путь само припозната отъ папите, (въ времето на слабини и наклоненъ къмъ гърцизътъ папа Иоанъ). Папа Адринъ не е никога признавалъ тази литургия. 6. И тритѣ легенди сѫ писани само по два образи: едините сѫ бить прѣдизначени за мисионерска мисия у арабитѣ и хазаритѣ, а другите — за поклонение на краля, царя и папата. Обаче и двата сѫ чиста измислица, или пѣкъ мотивътъ за тѣхъ сѫ инейски и прѣкрити. 7. Отъ голѣмата вѣра, която се е отдавала на тѣзи

плагиати, съ произвѣзали онѣзи противорѣчия у историцѣт да замѣняватъ нѣмския кралъ съ сурьовъ маджарски велможа и да допускатъ измислената и досадна невъзможна диспутация на Методий въ Венеция. 8. Личността на Кирила се проѣцтива; главниятъ дѣцъ е билъ Методий, който отчаяно се борилъ за славянската литургия — нѣщо напълно излишно. 9. Двамата братя съ били фанатични гърци, отчаяни фотновци (привърженици на патрархъ Фотий) и смъртни непрѣтители на Римъ, макаръ че отъ него имъ е било дадено ясничко; Методий дори проклетъ Римъ, затова, като за ирония, билъ зачисленъ въ броя на католицките светци. 10. Светополкъ се е отнасялъ винаги снисходително и утиво къмъ Методий; да се твърди противното, значи да се греши противъ историческите факти. 11. Моравската филиалка на източната гръцка црква е била отначала осаждена да загине; нейното съществуване посрѣдъ римска територия е било противовѣстично и съ нищо неоправдано. 12. Да се търси нѣкакво отненение между дѣйността на Ивана Хуес и тази на солунските братя е повече отъ неосновно. Хуес е можълъ да изнине само на римска почва — никѫдъ другадѣ.

Споредъ Брюнеръ историцата би трѣбвало да се измѣни така.

Солунските брати, особено Методий, съ силно замѣтили да разпространятъ владичеството на източната црква въ Европа, прѣдвидъ че ислямътъ завладѣлъ вече Азия и Африка. Обаче всичкиятъ имъ усилия излѣзли ялови, и тѣтъ прѣгъръти фантастичния планъ да подчинятъ непрѣѣмно Моравия, на която Римъ посѣгалъ вече. Поради това, тѣтъ приготвили още у дома си на гръцки св. Писание, но за да маекратъ неговия произходъ, замѣтили го значително (оттукъ и значителната разлика между алфавитъ и глаголицата) и заминали за Моравия. Ростиславъ не искалъ по никакъвъ начинъ да ги приеме, докато не получатъ разрѣшене отъ папата. Това станало при папа Иоана, но не задълго. Планътъ, тѣтъ генialно замисленъ отъ Методий, рухналъ, разбира се, доскънъ Моравия, а не и за Източъ, дѣто голяма част отъ славянинътъ била откъсната отъ западната култура и прѣвързана къмъ гиперита и разлагача се Византия.

Славянската литургия трѣбвало да биде ознай примамка, чръзъ която славянинъ щѣли да се прѣвържатъ къмъ източната црква; това нѣщо не могло да стane по другъ начинъ, освѣть съ измама, чръзъ неявно тъкуване на св. Писание, чръзъ подвеждане на папите и чръзъ непокорство къмъ свѣтѣнитетъ и духовните власти. Ала тази литургия била излишна и неблагодатна; машините били прѣвърженицитъ ѝ въ Моравия и ти изчезнала тѣтъ неусътънъ, както се появила.

Такъвъ възгледътъ на Брюнера. Той е не само обиденъ, ами е и светотатствъ за православното славянство, което слѣдъ нѣколко дни ще почете паметта на своятъ просветителъ св. Кирилъ и Методий. Историците и истинските славянци ще разгледатъ доколо прави и основни са заключенията на Брюнера, а ине че искахемъ само съмѣшните си за изкръстоносъ и безпристрастното на учения славянство, който сипе гърмове изъ ведро небе върху славянското тѣло тогава, когато въпросътъ за славянска литургия живо затрогва сърцето и вълнува ума на западното славянство.

П. В.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЪТОПИСЬ.

Вътръшънъ отдѣлъ.

Отличие. Н. Високопрѣосвещенство си. Търновскиятъ митрополитъ г. Антимъ е награденъ съ орденъ II степень за гражданска заслуга. Н. Ц. Височесово Княвѣтъ удостоенъ съ инсигни орденъ Н. Високопрѣосвещенство въ първия денъ на Светло възкресение, веднага подиръ божествената служба въ Търново въ храма „Св. Apostoli“, на която пристигналъ е свитата си.

Пристигане. Н. Високопрѣосвещенство си. Старо-Загорскиятъ митрополитъ г. Методий е пристигналъ преди нѣколко дни въ столицата.

Празникъ на априлското възстановие. На 6-и того, недѣля, въ столицата се отпразнува при скромно тържество празника на априлското възстановие, които бѣ отложенъ отъ 20-и април. Тържеството се започва съ панихида за умрълътъ, молебънъ за прѣжълѣтъ герои и свирѣцъ съ шествие къмъ паметницъ на царь-Освободителя и Василъ Левски.

Разрѣшени заеми. Св. Синодъ е разрѣшилъ на настоятелството на манастира „Св. Кирилъ“ при с. Лъжово, Станичната околия, да склони заемъ отъ 1,200 лева, който да се употреби исклучително за обработване на монастирските имоти.

Разрѣшено е така също и на братството отъ Килифарски манастиръ „Св. Богородица“ да склони заемъ отъ 4,000 лева, за да си набави съ тая сума единъ дарацъ, единъ есприка, чистачка за храни и една жълтварка.

Удобрени кандидати за свещеници. Научавамъ се, че въ едно отъ последните си заседания Св. Синодъ е разрѣшилъ да се ръковоложатъ въ свещеници и диакони чинъ слѣдните лица:

1. Михаилъ Ангеловъ отъ с. Гинци, Софийска околия, свѣршилъ IV кл., — за свещеникъ на Гинската енория;
2. Найденъ Сточниковъ отъ с. Гинянце, Софийска околия, свѣршилъ VII кл., — за свещеникъ на Гинянската енория;
3. Кръстьо п. Мариновъ отъ с. Гигенъ, Никополска околия, свѣршилъ V кл., — за свещеникъ на Гигенската енория;

4. Недѣлко Димитровъ отъ с. Присово, Търновска околия, свѣршилъ Софийското богословско училище, — за диаконъ по църковна администрация;

5. Киро Крачковъ отъ гр. Йаковецъ, свѣршилъ Софийското богословско училище, — за диаконъ по църковна администрация; и

6. Димитъ Слѫбчевъ отъ с. Острешъ, Ловенчанска околия, свѣршилъ Софийското богословско училище, — за диаконъ по църковна администрация.

Нова книга. Тези дни е излѣкала отъ печать книгата отъ Ф. И. Думска. — *Сборникъ на проповѣди отъ руски църковни витии*. Прѣмылъ свещеникъ Константии Коевъ и диаконъ Михаилъ Химитлийски, Т.-Изарджийски. Издателъ Цв. п. М. Радуновъ 1906. Ние прѣглеждаме такъ книга и ѝ направи добро впечатление. Тя съдържа около 40 избрани проповѣди на разни празници прѣзъ годината. Проповѣдѣтъ сж. хъсъ, но съ стъпъ и загъръщено сълъдъжение. Написани сж. на достъпенъ езикъ и иматъ гъсна вързка съ живота на слушателътъ. Прѣводътъ е сполучливъ. Книгата е напечатана на хубава хартия. Цѣната ѝ е 2 л. Заслужава да си и набави всѣни свещеници. Намира се за продълъгъвъдъчъ и въ столичното Духовно братство. (А. К.)

Рѣшене на свещениците отъ тринадесетъ април по взаимното братско подпомагане. Днесъ на единадесетъ април 1907 година свещениците отъ Трън-

ската духовна окolina се събрахме на братствено събрание и, след като изпълнихме на обявения дневен редът, занямахме се със въпроса по взаимното братско подпомагане на свещениците.

Имайки предвидът високоблагородната цел на това взаимно братско подпомагане, ние всичко сме били за него, което и на дълъг доказахме, като да дохоме снонта лента за реализиране така схвачаната цел. Значи, не отъ просто-дущине, а отъ съзнанието на своя нравствен долг и отъ уважение към решенията на няколко свещенически конгреси, които съ наши решения, ние се повинихме на Синодалното разпореждане да ни се удържат по 56 лв. отъ заплатата. Сега, обаче, Св. Синодъ съ окръжкото № 1146 отъ 27 мартъ т. г. констатира нееднаквото схвачане отъ всички свещеници тази целъ, а съ това си дълъги отказали съ братчици, осъдили че онеправдаха наше и съмествата на 28 починали братчици, востават причина да убият зародиш на хубавата идея. Пъти съ тази разходка не се ръшава въпросът, а остава още да дигаме шумъ по него и да се компромитираме, като правим голямъ бавежъ по чисто материалистични въпроси. А само тази ли е нашата и на конгресът ни пришка?

Следът този оглед на въпроса по взаимното братско подпомагане на свещеническите съмества,

Ръшикъмъ:

1. Поддържаме идентията за взаимното братско подпомагане словомъ и дълъги. Одобряваме всички постановления на Устава по начинът на раздаване сумигът. Искаме помощта отъ 2 лева да се внася отъ братчиците, докато съж на енорийска длъжност, а слъдъ пенсионирането имъ да не внасятъ, беше, обаче, да губи съмеството имъ право да получава помощъ слъдъ смъртъта имъ.

2. По същата на логическата последователност сме за преддаване сумигъ по принадлежността, а за ѝ бъдеще да ни се не правят удържки за взаимното братско подпомагане, докато то не се приеме отъ всички братчици.

3. Апелираме къмъ онни наши събрата, които съж на пътъ да се откажатъ отъ взаимното братско подпомагане да не гледатъ себично на този животен въпросъ. Молимъ ги да гледатъ на него съ съжажа оная сериозност и въодушевление, които двюхата сърдата на всички при заговорянето за това взаимно братско подпомагане. Всъки свой страхъ нека изнесатъ називъ, та да не съмѣтъ, че отъ нѣ-какъвъ егоизъмъ отбъгъжъ отъ редоветъ на ония, които пренеха и на дълъг доказаха взаимното братско подпомагане.

4. Най-енергично молимъ Св. Синодъ да отхъръзва бължката къмъ чл. 26 отъ Устава на свещеническите братства, защото я нарираме „камъкъ прѣкъновения“ и е причина на констатирания разколебливостъ. Взаимното братско подпомагане да е задължително, както ще е задължително и членството на братството.

Председателъ на Тръмъското околовъско братствено събрание: свещеникъ Георги п. Стояновъ.

Окръжно. № 1701, 8. V. 1907. На бължанци свещеници, настанени на енорийска длъжност във княжество, ще се отпуска добавъчно възнаграждение.

Отъ всички почти бължани свещеници, настанени временно по решение на Св. Синодъ на енорийска длъжност във книжество, има оплаквания, че тъй не можали да се издръжатъ само отъ случаите енорийски доходи. Въ желанието си да улесни поминъка на тии свещеници, Св. Синодъ въ заседанието си отъ 11-и минали април рѣши да се отпускатъ на всички назначени досега на енорийска длъжност бължани свещеници установленото добавъчно възнаграждение, считано отъ 1-и април текущата 1907 г.

Св. Синодъ на Българската Църква.

Извѣстие

№ 1411.

Св. Синодъ е опредѣлълъ да се дава прѣз текущата година четири стипендии — двѣ по богословието и дѣвъ по философията.

Конкурентът изпитъ за получаването на тия стипендии ще се произведа въ Софийската духовна семинария на 4-и юлий тази година.

Кандидатът могатъ да бѫдатъ само духовни лица. Тъзи отъ тѣхъ, които желаятъ да получатъ стипендия по богословие, трѣбва да иматъ завършено срѣдно богословско образование; а ония — по философията — срѣдно богословско или езиково образование.

И единът и другиятъ кандидатъ трѣбва да прѣдставятъ, най-късно до 25-и юни, при особено заявление, въ управлението на Софийската духовна семинария слѣдните документи: матуричен (арѣстно) свидѣтелство; метрическо и медицинско свидѣтелство; и свидѣтелство отъ епархийскиятъ си начальство за живота и поведението си.

Изпитът ще бѫдатъ писмени и устни.

А. Кандидатътъ за стипендия по богословието ще държатъ:

Писменъ изпитъ: по омилетика и нравствено богословие. Отъ развитието на темата по нравствено богословие ще се сѫди за стила и правописа на кандидата.

Устенъ: по Св. Писание (Ветхи и Нови Завѣтъ), догматическо богословие, всеобща църковна история, философия, руски езикъ, единъ отъ старите езици — гръцки или латински (прѣымущество по първия) и единъ отъ новите — нѣмски или френски.

Б. Кандидатътъ за стипендия по философията ще държатъ:

Писменъ изпитъ: по этика. Отъ развитието на зададената тема ще се сѫди за стила и правописа на кандидата.

Устенъ: по психология, логика, философия, умовитрини богословие, единъ отъ новите езици — нѣмски или френски (прѣимущество по първия) и единъ отъ старите езици — латински или гръцки.

Програмата по горѣонименованътъ прѣдметъ е слѣдната:

Омилетика.

Върху зададенъ текстъ проповѣдъ, която да отговаря на всички омилетически изисквания.

Нравствено богословие.

Общи понятия за науката; за нравствените Законъ Божи и нравствените животъ и дѣятелността на човѣкъ — християнинъ изобщо; частното учение за дѣлъността и добродѣлътъ на християнство по отношение къмъ Бога, себе и близнитъ си и, изобщо, като членъ на обществото

Св. Писание.

а. Ветхи Завѣтъ. Прѣдварителни свѣдѣния за Св. Писание изобщо и за правилата по изясняването на Св. Писание; понятие за Св. Писание; най-употребителните названия на цълъ

състайл на Св. Книги въ самото Св. Писание и у църковните писатели; главният предмет на избралото Св. Писание: дължение на Св. Книги по време на написването на ветхозаветните и новозаветните и изобщо понятие за едините и другите. Дължение на Св. Книги по съдържанието (законоположителни, исторически, учителни и пророчески); понятия за канонически и неканонически книги; първоначалната текстура на Св. Писание от Ветхия и Новия Заветъ; кратки съдържания за най-важните преводи на Св. Писание; бългъски за другите най-известни, особено древните, преводачи; четене и пръввод от всичките ветхозаветни книги съ изяснеие на тъкън (опредълени въ особна програма) място;

б. *Нови Заветъ.* Понятие за Свещените Книги; произхождение, кратка история, подлинност и дължение на новозаветните книги; четене, пръввод и тълкуване.

Догматическо богословие.

I. Увод. За Бога изобщо. За Бога единъ по същество. Понятие за свойствата на Бога и тъхното разгътане. Общи свойства; частни Богови свойства. Тройността на Бога; различие между Божеските лица. Богъ като Творец и Промислител. Отношението на Бога към духовния мир; отношението на Бога, като Творец и Промислител към човека. За Бога като спасител изобщо; За Иисуса Христа особено; за изкупленето изобщо. Пророческото, итровербенското и царското служение на Христа. Понятие за освещението и благодатта. Църквата. Тайнствата. Богъ като мъздовъзదатель.

Всебюда Църковна История: по програмата на Духовната семинария.

Психология.

I. Увод. Пръдметъ, задача, значение и източници на психологията; душа и тъло, тъхното взаимодействие; нервната система; пъзгледи за отношението между душата и тълото (дуализъм и монизъм, материализъм и спиритуализъм).

II. Елементарни душевни явления. Осъщаване: условия, сила и тона на осъщаването; психофизиологическият закон на Вебера; видове осъщаване.

III. Сложни психически явления. Съзнатие; представления и следението им (асоциация и аперцепция); памет, въображение и фантазия; понятие; език; човешкото „язъ“; личност.

IV. Чувствуване. Нисши чувства: произходът, съдържанието, тонъ, сила и видове на чувствата. Висши чувства: 1. индивидуални (чувствени, интелектуални и морални) чувства; 2. социални чувства; 3. естетически чувства и 4. религиозни чувства. Религия.

V. Стремление. Нагонъ. Наклонност и влечение. Афекти и страсть. Воля. Своеядие. Свободата на волита инейните противници. Възпитание на волата. Умът, разумът. Характерът.

VI. Нормални душевни особености (полъ, темпераментъ, възрастъ, сънливие, настъпственост, народност, раса). Ненормални душевни проявии (иллюзии, халюцинации, сомнибулизъмъ, хипнотизъмъ и спиритизъмъ). Душевни болести (меланхолия, маниакалство, бъснуване, тъпоумие, лудост, идомотоство).

Логика.

I. Увод. Пръдметъ, задача и значение на логиката.

II. Основните елементи на мисленето. 1. Понятия: образование, съдържание, обемъ, определение на понятието. 2. Съждение: дефиниция и видове на съждението. 3. Заключения: дефиниция и видове заключения; (непосредствени и посредствени заключения; категорични, хипотетични, дислокционни и сложни сиологизми; неправилни сиологизми).

III. Методология. 1. Методи на изследването. Индукция — наблюдение и опитъ, обобщение, аналогия и хипотеза. Дедукция. Анализъ и синтезъ. 2. Форми на научното систематично изследване: дефиниция, дължение и доказателство.

Философия.

I. Увод. Пръдметъ, задача, значение, методи и дължение на философията.

II. Гносеология. Емпирическо, рационално и идеално познание.

III. Специална метафизика. 1. Сила и материя. 2. Органическият живот (растения и живот); хипотеза за произволното зараждане и за трансформацията. 3. Човекъ: тъло и душа; съционална, нематериалността, духовността и индивидуалността на душата; душата на животните и човекъ; дарвинизъмъ; отношението между душата и тълото; свободата на волията; бесембърните на душата; антропологически материализъмъ. 4. Естествено богословие: негативният доказателство за съществуването на Бога; положителни доказателства за съществуването на Бога; както и тия (последните) доказателства; силата и значението на последните. Личността и свойствата на Бога. 5. Отношението на Бога към свърта: Богъ като творец; Богъ като сътворятел (единът, пантеизъмъ и тенетъмъ); Богъ като управител — сътворната целъ; Божията промисъл; злато. Оптимизъмъ; пессимизъмъ; еудемонизъмъ; утилитаризъмъ; нравственото сътворенство като основно начало и целъ на човешката дълбочина; кантовата морална философия; нравственост в религии.

IV. История на философията. 1. Обща характеристика на философията у източните народи. Най-древните ионийски философи. Питагорейската и елеатска школи. По-подирните ионийски философи. Софистът Сократъ, Платонъ, Аристотелъ. Стoицизъмъ. Епикуръ. Скептицизъмъ. Юдейско-александрийската школа. Неоплатоницизъмъ. 2. Философията на отците и учителите пърковни. Схоластика. Декартъ. Малбрави. Спиноза. Лайбницъ и Фолфъ. Баконъ. Локъ. Юмъ. Беркли. Шотландската школа. Сенсуалистът и енциклопедистът. 3. Кантъ. Фихте. Шелингъ. Хегелъ. Якоби. Херbartъ. Шопенхауэр и Хартманъ. Новата материалистическа школа. Конът. Ланге. Фихте и Улрици. Ницше. Спенсеръ. Ер. Хекель. Най-новото направление въ философията.

Етика.

I. Увод. Пръдметъ, методъ и източници на етиката.

II. Основни елементи на нравствеността. Нравствената личност на човекъ. Самоопредълъ-

лението или свободата на човека. Нравствен законъ. Съвъстъ. Дългъ. Нравствените дължности. Вмъненостъ. Санкция на морала (индивидуална обществена и внеска санкция; бдение животъ и Богъ). Нарушение на нравствения редъ (злото и грехът въ същността на попитъ си). Възстановленето на нравствения редъ (Христосъ и християнската мораль). Кратък приглед и разборъ на главните етически учения (Сократъ, Платонъ, Аристотелъ, Станци, епикуреци, Синиза, Хобсъ, Локъ, Шафтебъри, Кантъ, Бентамъ, Спенсеръ, Ницше).

II. Специална етика. Дължности; подчинение и коллизии на дължностите. А. Дължности към Бога: богоочитание; вѣра, надежда, любовь; молитва; паничъ изразено богоочитание. Б. Дължности към себе: към душата и тѣлото. В. Социално-граждански дължности: а. към отдельни членове (любовь и приязь за честта и имота имъ, за нравствените имъ и интелектуалните напредъкъ, съблазнъ; клетва; самоотбрана, убийство, смъртно наказание, война, дуелъ); б. къмъ семейството (съмейство, бракъ, отношението между родителите, между тях последните и дъщерата имъ; въпростъ за женската еманципация); в. къмъ обществото изобщо (право и справедливостъ; съмейство, общество, народность и държава; етическата основа на държавата; държавна църква; властъ; властта и формата на управлението; правителството и поданицитъ; права и дължности на гражданинъ; собственостъ; социализъмъ; държавата и социалният въпросъ; държавата и нравствените съботеници напредъкъ).

Умозрително богословие.

I. Уводъ. Прѣдметъ, задача и методи на умозрителното богословие.

II. Религия. Същностъ на религията. Основниятъ елементъ на религията: Богъ — личност, абсолютъ Духъ; и човекъ — ограниченъ, беземъртвътъ, нравствено-свободенъ духъ. Произходътъ на религията. Пригледъ и разборъ на рационалистическиятъ мнѣння за произходътъ и същностъ на религията. Всеобщностъ на религията. Каква е била първовъзачатната религия. Главните форми на многобожието. Кратък обзоръ на езествените религии въ Индия, Китай, Персия и на гъркоримската религия.

III. Откровение. Езествено и съвръхестествено откровение. Възможността на необходимостта отъ откровението. Бѣзъпълни на истиинското откровение; тудо и пророчеството.

A. Ветхозавѣтното откровение: учението за Бога, за творението на мира и човека, за единството на човѣшката родъ; произходитъ на злото; нравственото мировъзрѣніе на ветхозавѣтната религия и идеята за беземъртието; Месия; значението на ветхозавѣтната религия въ отношението къмъ християнството.

B. Християнското откровение: християнството като съвръхестествена религия. Иисусъ Христосъ — Неговото божествено достоинство и учение; чудесата и пророчествата християни; Възкресението Христово.

IV. Църква: А. Понятие за църквата; църквата като пазителка на Св. Писание и Св. Прѣдание;

понятие за последните. Църквата и благодатъта. Непогрешимостта на църквата. Авторитетъ на църквата. Църквата на църквата. Църковната иерархия. Монашеството. Б. Православната църква като единствена истинска Христова църква. Римокатолическата църква. Протестантството. Отклонението имъ отъ Христовата църква. Обща характеристика на дѣлъти инославни изповѣданія. В. Новоядейството и мохамеданството.

Нѣмски (френски) езикъ.

Склонение на члена, на съществителните и прилагателни имена и най-важните мѣстопоминания. Степени на сравнение. Числителни имена. Спомагателни глаголи. Сприжение на глаголите (спълно, слабо и неправилно сприжение). Възвратни и беалични глаголи. Най-употребителните прѣдложи, съзъзи и наречия.

Писане, четене, прѣводъ и разборъ на леки изречения или статийки, въ които се срещатъ най-употребими думи.

Руски езикъ.

Знание на етимологията и синтаксиса; умѣнне правило и изразително четене; свободно прѣвеждане общедостъпни откъледи.

Гръцки или латински.

Прѣводъ съзъ граматически разборъ на нѣколко стиха отъ първата половина на Евангелието отъ Матея или отъ втората половина на Евангелието отъ Иоанъ (за гръцки езикъ); и отъ цезаровите коментарии за галската война или отъ цицероновите рѣчи противъ Каталина.

По-подробни съвѣдѣния по програмата могатъ да се получать вѣдъни припътственъ день въ канцелариата на Св. Синодъ.

Стипендантътъ съдължанъ да продължава въ ония учебни заведения, които имъ се посочватъ отъ Св. Синодъ.

Завръшилъ по тоя редъ духовни лица оставатъ въ разпореждането на Св. Синодъ.

ДНЕВНА ПЕЧАЛБА ЛЕВА ЗИ ПОВЕЧЕ!

ТЪРСЯТЬ се сътрудници отъ двата пола за домашна работа на нашите скроплечачи машини. Работата въсъни, безъ предварително знание, велична усъвоявя. Материалъ нащъ даваме и изработената стока ни продаваме. Разстоянието не прѣбъ. Безплатни съвѣдѣния съ удоволствие изпращаме.

Първо Бълг. Прѣдприятие за Домашна Индустрія

София, ул. „Мария Луиза“ № 78—4.